

VASA UNIVERSITET

Filosofiska fakulteten

Mira Korhonen

Hemma i Norden

En undersökning om nordbors funderingar och uppfattningar om Norden

Avhandling pro gradu i nordiska språk

Vasa 2010

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

TIIVISTELMÄ	3
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Material	8
1.3 Metod	12
2 INTERKULTURELL KOMMUNIKATION OCH KOMPETENS	15
2.1 Interkulturell kommunikation	15
2.2 Interkulturell kompetens	18
2.3 Identiteter	21
3 INTERNORDISK KOMMUNIKATION OCH NORDISKT SAMARBETE	24
3.1 Internordisk språkförståelse och tidigare forskning	24
3.2 Nordiskt samarbete	26
3.2.1 Språksamarbete	27
3.2.2 Vänortssamarbete	28
3.2.3 Norden och Europa	29
3.3 Den nordiska modellen	30
3.4 Nordisk identitet	33
3.4.1 Norden sett utifrån	33
3.4.2 Den nordiska identiteten och nordismen	35
4 NORDBORS FUNDERINGAR OCH UPPFATTNINGAR OM NORDEN	39
4.1 Frågorna på Hallå Nordens webbsida	39
4.1.1 Administration	41
4.1.2 Hälsovård	43
4.1.3 Arbete, utbildning och pension	45
4.1.4 Bostadsärenden och tullpolitik	48
4.1.5 Barn och husdjur	50

4.1.6 Bankaffärer, TV, Internet och telefon	50
4.1.7 Rösträtt och val	52
4.1.8 Sammanfattning	52
4.2 Nordliks-rapporterna	54
4.2.1 Upplevelser i allmänhet	55
4.2.2 Att studera i ett annat nordiskt land	58
4.2.3 Språksituation	61
4.2.4 Sammanfattning	63
4.3 Diskussionsforumet <i>Nordisk forum</i> på Facebook	64
4.3.1 Wallpost	65
4.3.2 Fritt fram!-diskussion	68
4.3.3 Nordisk känsla-diskussion	70
4.3.4 Slut med Island?-diskussion	72
4.3.5 Sammanfattning	74
5 JÄMFÖRANDE DISKUSSION	76
6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	78
LITTERATUR	83
FIGURER OCH TABELLER	
Figur 1. Delsyften, forskningsfrågor och antaganden	8
Tabell 1. Undersökningsmaterialet	11
Tabell 2. Kategorisering av frågorna på Hallå Nordens webbsida	40

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Mira Korhonen
Pro gradu -tutkielma:	Hemma i Norden En undersökning om nordbors funderingar och uppfattningar om Norden
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Pohjoismaiset kielet
Valmistumisvuosi:	2010
Työn ohjaaja:	Siv Björklund

TIIVISTELMÄ:

Pohjoismaat mielletään usein yhtenäiseksi alueeksi, jota yhdistää muun muassa samankaltainen kulttuuri ja yhteiskuntarakente. Historialliset ja kulttuuriset tekijät ovat kehittäneet pohjoismaalaista yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luoneet tiivistä yhteistyötä. Tämän tutkielman tavoitteena on ottaa selvälle, mitä ajatuksia Pohjoismaat herättävät pohjoismaalaisissa ja mitä yhteenkuuluvuuden tunne pitää sisällään.

Tutkielmani koostuu kolmesta materiaaliolosuhteesta. Ensimmäiseksi käyn läpi Pohjoismaiden ministerineuvoston Haloo Pohjola-palvelun, jossa pohjoismaalaiset voivat esittää kysymyksiä suunnitellessaan muuttoa toiseen Pohjoismaahan. Tavoitteena on selvittää, minkälaisia kysymyksiä palvelulle lähetetään. Toiseksi tutkin pohjoismaalaisten opiskelijoiden raportteja, jotka sisältävät kokemuksia opiskelusta toisessa Pohjoismaassa. Selvitän minkälaisia kokemuksia ja vaikeuksia pohjoismaalaiset opiskelijat kohtaavat. Viimeiseksi tutustun Facebook-keskustelufoorumiin, jossa pohjoismaalaiset keskustelevat pohjoismaaisista asioista. Selvitän mistä aiheista pohjoismaalaiset keskustelevat keskenään. Apunani käytän teoriaa muun muassa kulttuurienvälisestä ja erityisesti Pohjoismaiden välisestä kommunikaatiosta sekä pohjoismaaisesta yhteistyöstä. Käytän tutkimusmenetelmänäni sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista sisällönanalyysiä.

Tutkimuksesta selvisi, että pohjoismainen yhteenkuuluvuuden tunne syntyy samankaltaisesta luonnosta, kulttuurista, yhteiskuntarakenteesta ja kielestä. Pohjoismainen yhteistyö on tärkeää ja lisää liikkuvuutta Pohjoismaiden välillä. Pohjoismaalaisten suunnitellessa muuttoa ovat etenkin hallinnolliset asiat sekä oikeudet toisessa Pohjoismaassa epäselviä. Pohjoismaalaisten opiskellessa toisessa maassa ovat kulttuuriset erot ja kielivaikeudet yllättäneet monet. Pohjoismaalaisten keskustellessa keskenään ovat esimerkiksi pohjoismainen yhteistyö ja yhteenkuuluvuuden tunne sekä ajankohtaiset asiat, kuten Islannin talouskriisi, keskustelun aiheita.

AVAINSANAT: nordiskt samarbete, internordisk språkförståelse, interkulturell kommunikation och kompetens, identiteter

1 INLEDNING

När man tänker på Norden brukar man tänka på en ren natur, kalla vintrar, ljusa somrar och ett välorganiserat samhälle. Även om de nordiska länderna på många sätt liknar varandra finns det också skillnader i kultur, samhälle och språk. Det är inte en självklarhet att nordbor vet mycket om sina grannländer även om de ligger ganska nära varandra geografiskt och politiskt. I en nyligen genomförd undersökning där man testade 3000 svenska skolelevers kunskaper om de nordiska grannländerna märkte man att man borde förstärka de ungas kunskaper om Norden (Se t.ex. Norden 2009a; Fokus Finland 2009).

Det finns mycket nordiskt samarbete och många organisationer i Norden som samarbetar inom olika branscher. För de nordiska länderna finns det flera Internetsidor som ger information om Norden och informerar om aktuella händelser. Det finns också olika fora där man kan diskutera kultur eller samhälle och fråga om man funderar på någonting ifråga om de andra nordiska länderna. Jag har bekantat mig med flera olika Internetsidor och observerat vilken information man ger på sidorna och hur man ger den. Det ges information om nästan allt som gäller Norden, till unga och till vuxna, till invandrare och till människor som planerar att flytta till ett annat nordiskt land. De här Internetsidorna är nyttiga eftersom man får mångsidig information men man kan också diskutera med andra nordbor och få information på det sättet. Jag är intresserad av hurdana diskussioner man har på Internetsidorna, hurdan information man vill ha om Norden och hur nordborna upplever Norden.

När man bor utanför Norden är det lätt att tänka sig att Norden är ett enhetligt område med ganska likadana levnadssätt i länderna. Det stämmer till en stor del men när man bor i Norden och är bekant med den nordiska kulturen märker man att det kan finnas stora skillnader också. När jag har kommunicerat med andra nordbor har jag märkt att jag inte alls vet hur det egentligen är att bo i ett annat nordiskt land, förutom i Sverige där jag har bott nästan ett och ett halvt år. Finland och Sverige är troligen mer likadana än till exempel Finland och övriga nordiska länder, till stor del på grund av vår långa gemensamma historia. Efter att ha blivit mer bekant med de nordiska länderna genom

studier har jag märkt att våra nordiska samhällen varierar på många sätt. Jag är intresserad av nordiskt samarbete och internordisk kommunikation och vill därför göra en undersökning inom detta område.

1.1 Syfte

Syftet i min pro gradu-avhandling består av tre delsyften vilka tillsammans formar en helhet. Det första delsyftet i min avhandling är att undersöka hurdana frågor nordbor har om andra nordiska länder när de till exempel funderar på att flytta till ett annat nordiskt land. Jag kommer också att beakta hur många frågor det har ställts om respektive land och ifall antalet varierar, vad som kan vara orsaken till detta. När jag undersöker hurdana frågor det har ställts om Norden vill jag veta om det finns skillnader i de frågor som man ställer om olika nordiska länder eller om det ställs liknande frågor om alla länder. De nordiska länderna är ju ganska likadana och det kan hända att människor har likadana frågor på grund av detta.

Det andra delsyftet är att undersöka hur nordbor har upplevt Norden när de redan har bott i ett annat nordiskt land och hurdana svårigheter de har mött i vardagslivet, till exempel med språket. Jag vill undersöka hurdana skillnader och likheter nordbor har upplevt mellan olika nordiska länder. Det tredje delsyftet är att undersöka vad nordbor diskuterar med varandra när det gäller Norden och om det finns någon slags samhörighet mellan nordbor. Det är också intressant att undersöka vilka språk nordbor använder när de diskuterar med varandra. När skandinaver talar med varandra är det ofta skandinaviska som gäller, dvs. norrmän, svenskar och danskar använder sitt eget modersmål men finländare är ofta tvungna att använda engelska i diskussioner (Kieliavain Pohjoismaihin 2005).

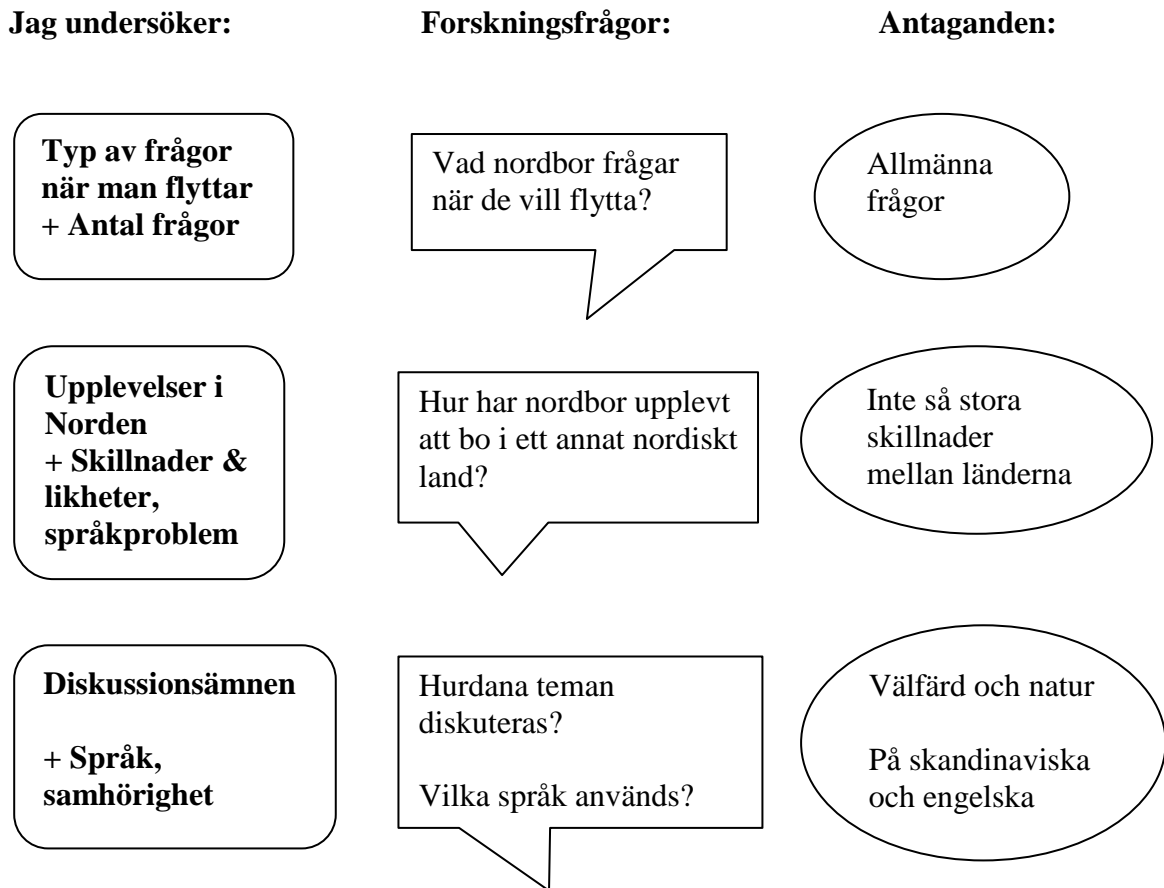
Jag har funderat på hur nordbor upplever att det känns att bo i Norden och om det finns en så kallad nordisk känsla. Begreppet *nordisk känsla* är inte något nytt. Föreningen Norden skrev redan 1919 i sitt första program om ett behov av att utvidga samarbetet mellan Nordens folk samt av att bygga samkänslan vidare. Nordisk känsla innebär känslan av den nordiska gemenskap och enhet som kan knytas till den gemensamma

fortiden och till en medvetenhet om likheter och Norden som en familj. Den här samhörighetskänslan lever fortfarande i Norden till stor del på grund av det intensiva nordiska samarbetet. (Janfelt 2005.)

I min avhandling försöker jag alltså bilda mig en helhetsbild om nordbors tankar när det gäller Norden; när de tänker på att flytta till ett annat nordiskt land, när de redan har bott i ett annat nordiskt land och när de diskuterar Norden med varandra. Som forskningsfrågor använder jag följande frågor: Vad funderar nordbor på när de har tänkt flytta till ett annat nordiskt land? Hurdana upplevelser har de från andra nordiska länder? Hurdana teman diskuterar de med varandra? Finns det en samhörighetskänsla mellan nordbor och upplever de att Norden är en helhet? Vilka språk använder de när de diskuterar med varandra?

Jag antar att nordbor vet ganska mycket om andra nordiska länder när det gäller bland annat kultur och levnadssätt men när det gäller samhällsfrågor, till exempel namn på ministrar eller historiska händelser har de inte så bra kunskaper. Jag baserar mina antaganden på min egen erfarenhet samt den tidigare nämnda undersökningen om svenska skolelevers kunskaper om de nordiska grannländerna (Norden 2009a; Fokus Finland 2009). Jag antar också att nordborna frågar mestadels allmänna frågor om flytten, till exempel vad som kommer att hända med medborgarskapet eller hur man hittar en bostad. De här antagandena baserar jag på min egen erfarenhet av att flytta till ett annat nordiskt land. När det gäller diskussionsforum antar jag att nordborna diskuterar bland annat välfärden och naturen; de är ju ämnen som förenar de nordiska länderna. Jag antar också att diskussionerna försiggår på skandinaviska mellan skandinaver men också på engelska när finländska personer deltar. Det har gjorts en undersökning som visar att finländare förstår engelska bättre än svenska. (Norden 2009b.)

För att tydliggöra syftet har jag illustrerat min undersöknings tre delsyften, forskningsfrågor och antaganden:

Figur 1. Delsyften, forskningsfrågor och antaganden

När jag undersöker nordbors upplevelser, frågor och diskussionsämnen har jag ett kvalitativt angrepp i min undersökning; jag undersöker innehållet och text mer än siffror. Den kvantitativa aspekten finns dock också när jag undersöker hur många frågor det har ställts eller hur många studenter som har haft samma upplevelser i ett annat nordiskt land. (Repstad 2007.)

1.2 Material

Mitt undersökningsmaterial består av tre delar. Det finns en nordisk webbsida *Hallå Norden* som ger information om Norden och där finns frågor som nordbor har ställt om de nordiska länderna. Jag kommer att använda de här frågorna som undersökningsmaterial. Jag kommer också att undersöka ett diskussionsforum på

Facebook som är riktat till människor som är intresserade av Norden. Dessutom har jag utbytesrapporter från nordiska studenter som en del av materialet. I Tabell 1 i slutet av avsnittet presenterar jag materialet statistiskt.

Hallå Norden är Nordiska ministerrådets informationstjänst för både privatpersoner och företag. Tjänstens syfte är att hjälpa människor att flytta till ett annat nordiskt land (Hallå Norden, 2009). Sidan ger information om de nordiska länderna men man kan också själv ställa frågor. På sidan finns det en länk till ett land och sedan kan man se hurdana frågor det har ställts. Man kan välja på vilket språk man vill ha sidan och då kan man ha frågorna på svenska, danska, norska, finska och på isländska. Frågorna är desamma på varje språk. När man väljer svenska som språk, finns några av frågorna också på danska och på norska. På sidan finns det ingen information om hur gamla frågorna är men jag antar att de är relativt nya. Jag har tagit materialet den 17 september 2009.

Det finns 19 frågor om Sverige, 27 frågor om Norge, 55 frågor om Danmark, 47 frågor om Island och 53 frågor om Finland, sammanlagt 201 frågor. Ibland är frågorna desamma för olika länder; när man ska flytta till exempel från Danmark till Sverige finns frågan ibland både i Danmark- och Sverige-delen.

Den andra delen av mitt material består av nordiska studenters Nordliks-rapporter. *Nordliks* är en del av Nordiska Ministerrådets *Nordplus*-utbildningsprogram. Nordplus är ett program för ett nordiskt utbyte av lärare och studerande inom högre utbildning. Nordliks-nätverket är avsett för studerande inom nordisk litteratur, kultur och nordiska språk och det omfattar 35 institut i Norden. Efter utbytet ska man skriva en rapport om sin studietid. (Nordliks 1996.) Med hjälp av Nordliks-kontakten vid Vasa universitet har jag fått tag på flera sådana rapporter. Sammanlagt fick jag 47 rapporter och jag kommer att använda 26 rapporter som mitt undersökningsmaterial. Orsaken till att jag inte kommer att använda alla rapporter är att det finns flera rapporter som är ganska korta och de ger inte så mycket information om hur studenten har upplevt att det är att leva i ett annat nordiskt land, hurdana problem de har haft med språkförståelse och vilka språk de har använt. Jag har valt att använda bara de rapporter som ger sådan information.

Jag kommer att använda 26 rapporter som är skrivna av 17 finnar, åtta danskar och en norrman. Det finns 17 rapporter från utbyte i Sverige (Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala), tre rapporter från Island (Reykjavik), 3 rapporter från Norge (Oslo och Trondheim), en rapport från Danmark (Köpenhamn), en rapport från Färöarna (Tórshavn) och en rapport från Finland (Helsingfors). Norrmannen gjorde sitt utbyte i Danmark och det var tre danskar som studerade i Sverige, en dansk på Island, en på Färöarna, en i Norge och en i Finland. Övriga var finska studenter från Jyväskylä universitet och av dem studerade 14 i Sverige, två på Island och två i Norge.

Jag kommer också att använda ett diskussionsforum på Facebook som material. Orsaken till att jag valde Facebook är att det blir mer och mer populärt att kommunicera via Facebook och det är också lätt att diskutera där. Diskussionsforumet kräver att man är medlem på Facebook men efter det är det lätt att delta i diskussioner. Jag har valt att titta närmare på ett diskussionsforum som heter *Nordisk forum*. Det är ett forum som har byggts upp av Föreningarna Nordens Förbund som är ett samarbetsorgan för nationella Norden-föreningar och det är avsett för alla som är intresserade av Norden. Forumets informationsdel är skriven på norska. Forumets syfte är att ge information och väcka diskussion om olika ämnen, till exempel politik, utbildning och kultur. Forumet har 688 medlemmar (september 2009). Forumet är relativt nytt, de första diskussionerna har börjat i april 2009.

Jag kommer att använda kommentarer som finns på Wallpost dvs. forumets startsida och tre diskussioner som undersökningsmaterial. På startsidan finns det kommentarer om Norden i allmänhet, jag kommer att gå igenom kommentarerna från och med 22 april till och med 17 september 2009. Det finns flera diskussioner i forumet men det finns inte så mycket kommentarer i alla så jag utelämnar några av diskussionerna. De tre diskussioner som jag har valt heter *Fritt fram!*, *Nordisk känsla* och *Slut med Island?*. Jag har valt just dessa diskussioner eftersom det finns mest kommentarer i de här tre diskussionerna och det hjälper att göra analysen trovärdigare. *Fritt fram!*-diskussionen handlar om globalisering och dess betydelse för Norden. Diskussionen har 10 kommentarer av sex människor från och med 22 april till och med 19 oktober 2009. I

Nordisk känsla-diskussionen funderar man på vad som är nordiskt och vad den nordiska känslan betyder. Diskussionen innehåller 15 kommentarer av 5 människor från och med 26 maj till och med 29 september 2009. *Slut med Island?* diskuterar Islands identitet och EU-medlemskapet. Det finns 15 kommentarer av 8 människor mellan 15 och 29 juni 2009.

Hela materialet kommer att undersökas anonymt. Det finns namn utskrivna i studenternas rapporter samt i diskussioner men jag kommer inte att använda namnen. Man får alltså inte veta vem som har skrivit rapporten eller deltagit i diskussionen. Alla som kan läsa diskussioner på Facebook kan förstås se vem som har skrivit kommentarerna men detta kommer inte att framgå i min undersökning. När det gäller rapporterna använder jag inga namn utan nationaliteter i analysen. Hallå Nordens frågor är redan anonyma; det finns ingen information om vem som har ställt frågan.

Tabell 1. Undersökningsmaterialet

	Hallå Norden	Nordliks-rapporter	Facebook
Form av material	Frågor	Rapporter	Diskussioner
Antal frågor/rapporter/diskussioner	201	26	3 + forumets startside
Tid	Ingen information	2000-2009	2009
Stil	Formell	Formell	Informell, fri

Sammanlagt blir det 231 frågor, rapporter och diskussioner som jag analyserar. Hallå Nordens frågor och Nordliks-rapporter har mer formell stil medan diskussionerna mestadels är informella. Materialet är relativt nytt, de äldsta rapporterna är från 2000 och de nyaste från 2009. Alla diskussioner ägde rum under 2009. Det finns ingen information om hur gamla Hallå Nordens frågor är men de verkar vara aktuella.

Orsaken till att jag valde tre olika undersökningsmaterial är att jag vill få en mångsidig bild av nordbors tankar och upplevelser. Eftersom materialdelarna är så annorlunda kan det vara riskabelt att dra slutsatser när jag försöker forma en helhetsbild av nordbors tankar och funderingar. Jag anser ändå att analysen blir mångsidigare när det finns olika slags material och jag får en mer omfattande bild av det jag är intresserad av.

1.3 Metod

Jag kommer att undersöka innehållet i mitt material, dvs. jag undersöker en nordisk webbsida där man kan ställa frågor, studenters rapporter från den tid de har bott i ett annat nordiskt land och innehållet i diskussionsforumet. Jag kommer också att undersöka hur många frågor det har ställts om respektive land på Hallå Norden-webbsidan. På det sättet kommer min undersökning att vara dels kvalitativ, dels kvantitativ. En kvalitativ metod betyder att man hellre analyserar innehåll än tal och siffror som mera kännetecknar en kvantitativ metod. I en kvalitativ metod är texten vanligtvis det centrala arbetsmaterialet och syftet är att beskriva helheter och försöka kategorisera materialet. Man brukar använda kvalitativ metod när man har riklig med information om få undersökningsenheter och man vill gå på djupet i analysen. Typiskt för kvalitativ metod är att man vill beskriva och förstå företeelser. (Repstad 2007: 23, 140; Holme & Solvang 1991.) Det är ändå svårt att använda bara en metod utan man kombinerar ofta flera metoder. Man brukar till exempel använda en kvantitativ metod vid sidan av den kvalitativa när man bland annat beskriver hur vanlig en företeelse är. När man använder flera metoder kan man få olika synvinklar på materialet och det kan även öka undersökningens kvalitet. (Denscombe 2000: 243–262).

Min undersökning kommer främst att vara en innehållsanalys; det är ju innehållet i frågorna, rapporterna och diskussionerna som jag undersöker. En innehållsanalys undersöker innehållet i någon form av skriftlig eller muntlig framställning. Den används för att göra upprepbara slutsatser dvs. att slutsatser som man får kan användas också i andra sammanhang och man kan med hjälp av informationen göra generaliseringar. Det är bra att göra preliminära kategoriseringar redan i början även om man har bara ytliga kunskaper om materialet. Man börjar ofta analysera mindre delar av materialet och

sedan analyserar man materialet som helhet. Det är dock sällan man analyserar materialet från början till slut utan man går fram och tillbaka under analysens gång. Innehållsanalysen är lämplig när man arbetar med direkta och påtagliga kommunikationsaspekter. Den kvalitativa innehållsanalysen försöker få svar på frågan *vad är innehållet* och den kvantitativa innehållsanalysen på frågorna *hur ofta* och *hur mycket*. (Denscombe 2000: 199–201; Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2003: 219–252.)

När jag undersöker Hallå Nordens frågor använder jag både kvalitativ och kvantitativ metod. Med hjälp av den kvalitativa metoden analyserar jag innehållet i frågorna och jag försöker hitta orsaker till varför det har ställts sådana frågor. Jag försöker också kategorisera frågorna vilket kännetecknar en innehållsanalys. När jag räknar hur många frågor det har ställts och om någon fråga upprepas flera gånger använder jag kvantitativ metod.

Med Nordliks-rapporterna använder jag mest kvalitativ innehållsanalys. Jag går igenom rapporterna och försöker beskriva upplevelser och svårigheter studenterna har upplevt i ett annat nordiskt land. Jag analyserar inte språket utan försöker hitta orsaker till de språksvårigheter studenterna beskriver. Jag väljer de saker som är viktiga för min analys – upplevelser i ett annat nordiskt land - i stället för att analysera hela innehållet, till exempel kursbeskrivningar. Den kvantitativa metoden kommer med när jag beskriver hur många Nordliksstudenter som har studerat i ett visst land, hur många som har haft svårigheter till exempel med språket och så vidare.

På Facebook-forumet analyserar jag innehållet i diskussioner, dvs. vilka teman som diskuteras och vilka språk som används. Förutom innehållsanalys har analysen även drag av diskursanalys. Diskursanalys används för att analysera tal och skrift och man använder det ofta för att analysera texter och deras sociala sammanhang. Begreppet diskurs representerar sättet hur man talar om något och hur man använder språket i vissa sociala och kulturella sammanhang. (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003.) Jag använder diskursanalys för att analysera bland annat språkanvändning på forumets diskussioner. Jag analyserar språkanvändning både i Nordliks-rapporterna och i

diskussionerna men det skiljer sig på det sättet att i diskussionerna analyserar jag hur diskussionen går framåt och vilka språk används medan i rapporterna analyserar jag nordiska studenters upplevelser med språket.

När man väljer att undersöka genom att man observerar människor eller händelser kan man välja mellan öppen och dold observation. Med öppen observation får deltagarna veta att de observeras medan dold observation äger rum utan att deltagarna vet det och forskaren tar ingen kontakt med dem han eller hon observerar. En nackdel med den dolda observationen är det etiska problemet; man har inte frågat om lov att undersöka de man undersöker. En fördel är dock att undersökningen blir mer objektiv när forskaren inte har någon relation med deltagarna. (Holme & Solvang 1991.) Min undersökning kan jämföras med dold observation på det sättet att de som har ställt frågor på Hallå Nordens webbsida, de som har deltagit i diskussioner på Facebook och de som har skrivit utbytesrapporter inte vet att jag undersöker vad de har skrivit.

Som hjälpmedel för analysen kommer jag att använda teori om interkulturell kommunikation och kompetens samt böcker om nordiska kulturmöten och nordiskt samarbete. När jag skriver om interkulturell kompetens och kommunikation använder jag bland annat Richard Dimplebys och Graeme Burtons böcker om kommunikation samt Jonas Stiers bok om kulturmöten. För att bli bekant med nordiska kulturmöten och nordiskt samarbete kommer jag att använda till exempel Nordiska rådets projekt *Nationella identiteter i Norden – ett fullbordat projekt?* (1991) där olika författare, bland annat Pia-Maria Gardberg och Oscar Hemer, ger sina synvinklar på Norden.

2 INTERKULTURELL KOMMUNIKATION OCH KOMPETENS

Nuförtiden är det viktigt att kunna kommunicera med människor från olika kulturer. Allt fler människor flyttar till ett annat land för att arbeta eller studera och de tar med sig sitt språk och sina vanor. Att kunna kommunicera interkulturellt och nå interkulturell kompetens beror mycket på människans kulturella identiteter. I det följande diskuterar jag interkulturell kommunikation och det blir definitioner av olika författare samt en indelning av olika kommunikationssätt. Sedan diskuterar jag interkulturell kompetens och jag ger några definitioner samt beskriver hur man kan nå interkulturell kompetens. Till sist diskuterar jag identiteter och hur den kulturella identiteten formas.

2.1 Interkulturell kommunikation

Allt samspel mellan människor kräver kommunikation. Människor har ett behov att kommunicera med andra människor, skapa relationer och uttrycka sig. Jonas Stier, en svensk universitetslektor i sociologi, internationalisering och interkulturell kommunikation använder olika definitioner för att beskriva kommunikation i kulturer. *Intrakulturell kommunikation* innebär att människor som kommunicerar har en gemensam kultur. Med *interkulturell kommunikation* syftar man på kommunikation mellan människor med olika kulturella bakgrunder. Ibland används term *tvärkulturell kommunikation* när man har ett jämförande perspektiv mellan olika kulturer. (Stier 2009: 47.)

Dimbleby & Burton (1997 & 1999) har indelat olika kommunikationssätt i fyra huvudkategorier; *intrapersonell kommunikation*, *interpersonell kommunikation*, *gruppkommunikation* och *masskommunikation*. Intrapersonell kommunikation definieras som kommunikation med sig själv, med Dimbleby & Burtons definition som ”kommunikation inom jaget och som jagets kommunikation med jaget” (1997: 15). Man följer andras reaktioner när man kommunicerar och medan man uttrycker sina egna meningar tolkar man andras. All kommunikation innehåller också intrapersonell kommunikation. En viktig faktor i intrapersonell kommunikation är hur man ser på sig

själv och hurdan personlighet man har. Attityder, stereotyper och kulturella skillnader påverkar hur man tolkar andra. Bakgrund påverkar också; är man från en stor stad och från högre socialklass kan man underskatta människor från en liten by. (Dimbleby & Burton 1997: 15–60.)

Interpersonell kommunikation innefattar åtminstone två personer och den kan äga rum både ansikte mot ansikte eller via tekniska media. Enligt Dimbleby & Burton (1999) har tal en viktig betydelse i kommunikationen; i talet finns kulturella och nationella skillnader och genom att tala ger man en bild av sin personlighet. Dibleby & Burton har gjort en kategorisering av interpersonell kommunikation med motsatstermer. Det första paret formellt-informellt beskriver skillnader mellan beräknad och spontan kommunikation, dvs. hur medvetna man är om den effekt vår kommunikation har på andra. Det andra paret offentlig-privat gäller skillnader i sammanhang där kommunikationen äger rum och skillnader i presentationssätt: i offentliga fall visar man inte mycket sin personlighet. Distanserad-intim kommunikation liknar offentlig-privat kommunikation; det beskriver relationer mellan personer. I intim kommunikation vågar man vara sig själv och visar öppet sin personlighet. Det sista paret rituell-öppen beskriver skillnader i förutsägbarhet, dvs. man kommunicerar på annorlunda sätt om man känner till situationen och temat. (Dibleby & Burton 1999: 52–95.)

Gruppkommunikation äger rum när det finns flera personer, till exempel i en familj eller med vänner. Gruppens storlek kan variera men vad som är gemensamt är att gruppmedlemmar har någon slags relation med varandra och de delar gemensamma intressen. Hur man kommunicerar i gruppen beror på hur bra gruppmedlemmarna känner varandra. Masskommunikation innehåller också flera människor. Enligt Dibleby & Burton påverkar de system som har masskaraktär i stor skala, till exempel TV, radio och Internet. Skillnaden mellan masskommunikation och andra kommunikationssätt som nämndes ovan är att masskommunikation oftast är ensidig. Man kan vara passiv mottagare och välja själv hur mycket man deltar i kommunikationen; man väljer själv vilka kanaler man tittar på TV eller vilka Internetsidor man använder. Medier har ganska stort inflytande på samhället och på människors åsikter men

masskommunikation är ett effektivt sätt att nå människor. (Dibleby & Burton 1999: 109–204.)

Professor Milton J. Bennett konstaterar att interkulturell kommunikation gäller långt människans förmåga att anpassa sig till främmande kulturer och förstå skillnader. Han betonar att interkulturell kommunikation, liksom interpersonlig kommunikation handlar mycket om kommunikation ansikte mot ansikte, dvs. människor deltar aktivt i kommunikation med andra människor och klarar av att ge och få feedback. Detta gäller också kommunikation via Internet eller telefon. (Bennett 1998: 1–25.) Professor Øyvind Dahl påpekar att det inte är kulturer som möts utan människor men varje människa bär sin egen kultur med sig ”som en usynlig bagasje” (Dahl 2004: 19).

Nuförtiden finns det inte så många länder som skulle bestå av bara en kultur. Det är relativt lätt att röra sig i världen och skapa ett nytt liv i en annan kultur. Genom att flytta till ett annat land eller till en annan kultur tar man med sig sina kunskaper och handlingsmönster och försöker sammanfoga sitt levnadssätt med det nya levnadssättet. Människor har olika sätt att kommunicera och olikheter kan åstadkomma svårigheter och misstänksamhet i början. Kulturella skillnader kan åstadkomma problem men å andra sidan kan de också berika kulturen. Det finns synligare skillnader mellan kulturer, såsom språk och till exempel matvanor, men det finns också skillnader som man inte genast märker och som ofta finns under ytan. Sådana skillnader är bland annat samtalsregler, attityder och icke-verbal kommunikation. Ju mera olika kulturerna är desto synligare är skillnaderna. Till exempel är de nordiska kulturerna ganska likadana men det finns ändå skillnader som man märker endast när man är mer bekant med kulturerna. (Nilsson & Waldemarson 1994: 128–142.)

För att göra integrationen lättare för en person som flyttar till ett annat land är det bra om denne har kunskap om kulturens kommunikationsmönster och är medveten om skillnaderna. Viktigt är också att man har viljan att integrera sig i en annan livsstil och har viljan att förstå andra människor. Språksvårigheter beror inte bara på språket utan också delar av identiteten ligger i språket. Man betraktar andra människors handlingar genom sin egen kultur och ställer den egna kulturen i centrum. Det här så kallade

etnocentriska synsättet kan vara ett hinder för möten över kulturgränser. (Nilsson & Waldemarson 1994: 128–142.)

Detta gäller också i Norden där flera kulturer möts och samspel mellan människor från olika kulturer blir allt viktigare. Nordborna anses ofta vara tystlåtna och återhållsamma, till och med känsloloka. Om man jämför nordeuropéer till exempel med sydeuropéer använder nordeuropéer mindre kroppsspråk, de pratar långsammare och håller flera pauser. De gestikulerar också mindre och talar med svagare röst. Det kan verka som om nordborna inte vill visa sina känslor eller som om de helst undviker konflikter och högljuddhet. Man brukar ha stereotyper om olika kulturer, till exempel att araber är aggressiva eftersom de är högljudda eller att nordbor är kalla eftersom de är tystlåtna. De här stereotyperna kan bero på det att man ställer den egna kulturen i centrum och dömer ut den avvikande kulturen. (Nilsson & Waldemarson 1994: 128–142.)

2.2 Interkulturell kompetens

En kulturell kompetens betyder att man har kunskaper i att kommunicera och komma överens med sina medmänniskor från både samma och främmande kultur. Begreppet interkulturell kompetens syftar på kommunikation mellan olika kulturer. Att kunna komma överens med människor från främmande kulturer är inte alltid lätt. Ibland är de kulturella skillnaderna så stora att de gör kommunikationen svårare. (Mlekov & Widell 2003.) Liksom det finns begreppsparet *interkulturell* och *intrakulturell kommunikation*, finns det också paret *interkulturell* och *intrakulturell kompetens*. Enligt Stier (2009) betyder interkulturell kompetens att man kommer överens med människor från främmande kulturer och har tålamod med kulturella skillnader. Intrakulturell kompetens betyder att man har kunskaper att klara av de sociala förväntningar som finns i den egna kulturen. (Stier 2009: 151.)

Stier påpekar att effektivt kulturellt samspel kräver öppenhet och nyfikenhet för den främmande kulturen men också för den egna kulturen. Han avskiljer tre interkulturella kompetenser: innehålls-, process- och diskursiva kompetenser. Innehållskompetens betyder att man har mer ytliga kunskaper om en kultur, dvs. man känner till en kultur

till exempel genom att man har läst om den på förhand men är ändå inte kunnig att bete sig enligt kulturens normer och regler. Processkompetenser delar Stier i två delar, i tankemässiga och känslomässiga kompetenser. Tankemässiga kompetenser innebär att man kan anpassa sig till olika kulturer och har ett objektivt sätt att tolka de kulturella skillnaderna. Man ska också kunna betrakta sig själv i ett sociokulturellt sammanhang, dvs. förstå hur ens egen kultur påverkar synen ifråga om andra kulturer. Känslomässiga kompetenser innebär att hantera känslor och reaktioner även vid negativa kulturella möten. Diskursiva kompetenser handlar om att vara medveten om den diskurs som pågår i samhället, till exempel hurdana politiska debatter eller diskussioner som äger rum i media. (Stier 2009: 151–163.)

Även Dahl definierar den interkulturella kompetensen som tredelad; han kallar delarna kommunikativ komponent, kognitiv komponent och affektiv komponent. Den kommunikativa komponenten innebär förmågan att använda språket verbalt och icke-verbalt, skapa kontakter och bete sig på det sätt som krävs i en viss kultur. Den kognitiva komponenten betyder att man har kunskaper om den främmande kulturen men också om den egna kulturen så att man kan betrakta den andra kulturen genom att reflektera den gentemot sin egen. Den affektiva komponenten uttrycker människans känslor mot främmande kulturer; hur snabbt man kan nå interkulturell kompetens beror på ens öppenhet, nyfikenhet och respekt för kulturens regler. De här tre komponenterna kommer inte av sig själv utan man måste arbeta för att nå dem och för att bli interkulturellt kompetent. (Dahl 2004: 175–177.)

Enligt Hofstede (1991) behöver man passera tre steg för att nå interkulturell kompetens. Det första steget är att man medger att det finns skillnader i handlingsmönster, värderingar och till exempel i tankesätt hos människor från olika kulturer. Det andra steget är att man vill förstå vad den andra kulturen innehåller och vill veta hur människor lever eller tänker. Man vill också bli bekant med deras historia och det kulturspecifika. Det tredje steget är att man skaffar färdigheter som hjälper till att lösa problem som olikheter i kulturer åstadkommer och skaffar förmågan att kommunicera i en kultur både verbalt och icke-verbalt. (Hofstede 1991.)

För att nå interkulturell kompetens behöver man också kunna ett eller flera språk. Det är svårare att kommunicera med människor om det inte finns ett gemensamt språk. Språket behöver inte vara detsamma eller ett modersmål; det räcker med att alla deltagare förstår vad som omtalas och är tillräckligt kunniga för att delta i diskussionen. Hur man då tolkar diskussionen beror på deltagarens bakgrund och tankesätt. Man behöver öppenhet och förståelse för att kunna acceptera andra människor och deras tankesätt. Genom att vara i kontakt med olika kulturer vidgar man sina vyer och världsbilder. (Mlekov & Widell 2003.) På samma linje är Lustig och Koester (1999) som anser att interkulturell kompetens kräver intresse för den främmande kulturen och att man ska själv vara aktiv för att integrera sig i en annan kultur. Man borde ha tillräckliga kunskaper om kulturen men samtidigt behöver man vara försiktig för att undgå stereotyper; inte alla personer i kulturen är typiska för den kulturen. (Lustig & Koester 1999.)

När det finns mångfald i kulturen, till exempel på arbetsplatsen, händer det ändå ofta att man lättare märker nackdelar som finns i kulturen i stället för att märka fördelar. Nackdelar väcker kanske mer uppmärksamhet, till exempel om man hälsar på ett ”felaktigt” sätt. Vad som är acceptabelt i en kultur kan vara oacceptabelt i en annan kultur, såsom handskakning eller ögonkontakt. Det kan dock vara svårt att känna till alla skillnader och då krävs det vidsynthet och tålmod av medverkande. (Daun 2005; Mlekov & Widell 2003.)

När man försöker analysera kultur och kulturskillnader gäller det att sönderdela och sätta samman kulturella element. Det finns flera sätt att analysera kultur och man brukar skilja mellan ett utifrånperspektiv och ett inifrånperspektiv. Utifrånperspektivet betyder att man jämför olika kulturer genom att sätta samman olika dimensioner, till exempel kollektivistiska och individualistiska kulturer. Inifrånperspektivet innebär att man går in i kulturen och känner kulturen djupare. En person som undersöker till exempel sin egen kultur har ett inifrånperspektiv. Det kan vara lättare att forska i en kultur om man är en del av den och är bekant med vanorna men å andra sidan har man redan förutsättningar som kan hindra att man studerar kulturen objektivt. (Stier 2009: 36–38.)

Vid sidan av inifrån- och utifrånperspektivet kan man också ha ett underifrån- och ett ovanifrånperspektiv till kulturen. Väljer man att betrakta en kultur underifrån betyder det att man deltar i människors vardagsliv och blir bekant med ”vanliga” människors verklighet. Det vill säga går ända till samhällets lägsta nivå. Vill man ha ett ovanifrånperspektiv observerar man de personer som har tolkningsföreträde i samhället, såsom politiker, konstnärer eller till exempel författare. Båda de här observationssätten kan göras också ur ett inifrån- och ett utifrånperspektiv. (Stier 2009: 39.)

2.3 Identiteter

I kulturmöten dyker de kulturella skillnaderna på samhällseliga nivåer upp men också på individuella nivåer. För att kunna kommunicera med människor från olika bakgrunder och för att nå den interkulturella kompetensen borde man identifiera sig själv; vilken kultur och vilka grupper man tillhör, är man en typisk medlem i en kultur och hurdan självuppfattning man har. (Lustig & Koester 1999: 136.)

Enligt Stier (2003, 2009) är en identitet ett porträtt av vem och vad en människa är. Kroppen bildar den fysiska identiteten, dvs. kroppen både upplever och upplevs. På något sätt bildar kroppen också en kulturell identitet; hur man upplever sin kropp, skönhet, sexualitet och hälsa kan förstås genom det kulturella sammanhanget. En människa tillägnar sig roller genom socialisationen, dvs. den process där de vuxna påverkar de unga och de här rollerna utgör en del av människans identitet. I rollerna ingår till exempel språkanvändning, beteendemönster, vanor, världsbilder och värden. (Stier 2003, 2009.) Mlekov & Widell (2003) påpekar att den första identiteten handlar ofta om könsbestämning. Andra identiteter följer av det sammanhang man föds in i och med livets erfarenheter. Mer eller mindre fasta identiteter som beror på det samhälle man bor i är bland annat samhällsklasser och etniska identiteter. (Mlekov & Widell 2003: 97–98.)

Man brukar dela in identiteter i olika grupper. Stier delar in identiteterna i fem förståelsenivåer. På den biofysiska nivån förbinds identitet med kropp, dvs. människans gener. Identiteter på den psykologiska nivån innehåller människans personlighet och

självkänsla. Gruppnivån innefattar gruppidentiteten, det sociala samspelet och känslan av samhörighet. På samhällsnivån ligger etniciteten, religionen och kulturen. Identiteter på den sista nivån, miljönivån innehåller påverkan av omgivningen; identiteter formas genom bopplatsen. (Stier 2003: 21–23.) Mlekov & Widell delar in identiteter i två huvudkategorier: de självdefinierade och de alterdefinierade identiteterna. De självdefinierade identiteterna innefattar känslan om självuppfattning, dvs. hur man ser sig själv. Identiteten omfattar personligheten, självkänslan och samhörighetskänslan medan de alterdefinierade identiteterna gäller till exempel den offentliga personliga identiteten såsom namnet och den offentliga sociala identiteten såsom samhällselig kategorisering till exempel av invandrare. De alterdefinierade identiteterna handlar alltså om hur andra människor uppfattar en. (Mlekov & Widell 2003: 129–131.)

När man är i kontakt med människor från andra kulturer blir man mer medveten om sin egen kulturella identitet. Kulturella och etniska identiteter har att göra med känslan av ”ett enda folk” som har en gemensam historia och gemensamma traditioner. När man jämför sin kultur med andra kulturer blir samhörighetskänslan med människor i den egna kulturen starkare. (Stier 2009: 88.) Enligt Mlekov & Widell tenderar människor att överdriva likheter som finns mellan gruppmedlemmar i grupper som de inte själva tillhör och överdriva skillnader i de grupper de själva tillhör. Den individuella identiteten sammanhänger med den kulturella gemenskapen. (Mlekov & Widell 2003: 97–99.)

Lustig & Koester (1999) beskriver den process som leder till att man formar en kulturell identitet. I den första fasen har man inte ännu uppfattat sin kulturella bakgrund. De kulturella särdragen tas för givna och man är inte ens intresserad av att veta om sin egen eller andras kultur. Den här fasen är typisk för små barn eller bland annat invandrare som har varit tvungna att lämna sin egen kultur. I den andra fasen har man börjat spana efter den kulturella identiteten. Man ifrågasätter kulturer och vill förstå och acceptera de kulturella likheterna och skillnaderna. Det här leder till den tredje fasen där man når den kulturella identiteten. Man accepterar sin kulturella identitet och har utvecklat en förmåga att inte bry sig om stereotyper. Genom att nå den sista fasen stärker man sitt självförtroende och sin anpassningsförmåga. (Lustig & Koester 1999: 136–144.)

Att bekanta sig med en annan kultur till exempel genom att flytta åstadkommer att man blir medveten om de särdrag som är typiska för ens egen kultur. En identitet är en ständig process; den förändras när man flyttar, byter arbetsplats, får barn eller byter livsstil. Att forma sin identitet är ett livslångt projekt som aldrig blir färdigt. Identiteter är inte alltid positiva som man är stolta över utan man kan försöka dölja en del av sin identitet. Detta kan hända till exempel på grund av etniciteten eller psykisk sjukdom. Den egna uppfattningen om identiteten är inte alltid likadan som andra människors uppfattning, självuppfattningen innehåller ofta den ideella självbilden som inte alltid motsvarar den realistiska bilden. (Stier 2003, Lustig & Koester 1999.)

3 INTERNORDISK KOMMUNIKATION OCH NORDISKT SAMARBETE

I detta kapitel kommer jag att diskutera internordisk kommunikation och språkförståelse. Jag kommer att presentera det nordiska samarbetet och jag ger några exempel på detta. Jag kommer också att diskutera vad en nordisk känsla är och vad som menas med en nordisk identitet. Meningen är att få en helhetsbild av hur det nordiska samarbetet fungerar och hurdan språksituationen är i Norden. För att bättre förstå vad den nordiska identiteten är kan det vara bra att se hur människor utanför Norden har upplevt de nordiska länderna.

Om man kort sammanfattar Nordens geografi och språkliga situation kan man säga att Norden består av fem länder och tre självstyrande områden och det talas åtta nordiska språk i området. Norge, Danmark och Sverige kallas tillsammans Skandinavien och där talas de skandinaviska språken norska, danska och svenska. I Norge används två varianter av norska, bokmål och nynorska, som båda är officiella språk i Norge. På Island talar man isländska som också är ett skandinaviskt språk. I Finland är både finska och svenska officiella språk. Grönland och Färöarna är självstyrande områden som tillhör Danmark och Åland är ett självstyrande område i Finland. På Grönland och på Färöarna talar man grönländska respektive färöiska men danskan har också officiell status i bägge områden. Ett språk som används i flera nordiska länder är samiska. Språket talas i de norra delarna av Finland, Sverige och Norge. Samiskan har flera olika dialekter men skillnaderna mellan dialekterna kan vara så stora att människor med olika dialekter inte förstår varandra. (Karker 1997: 9–19.)

3.1 Internordisk språkförståelse och tidigare forskning

Forskningen inom internordisk språkförståelse började på allvar på 1950-talet och har fortsatt sedan dess. De flesta undersökningarna har gjorts med hjälp av enkäter och så började också Einar Haugen (1953) som i tiderna gjorde en enkätundersökning *Nordiske språkproblemer - en opinionsundersökelse* i vilken norrmän, danskar och svenskar deltog. Hans undersökning anses vara den första undersökningen om internordisk språkförståelse. Även om den blev kritiserad av senare forskare innehåller den ändå

forskningsresultat som stämmer ännu i nutid. (Nikko 1995: 12.) Øivind Maurud (1976) är en annan tidig forskare som undersökte språkförståelse hos vanliga människor i Sverige, Norge och Danmark och hans undersökning heter *Nabospråksförståelse i Skandinavia*.

Mer omfattande undersökningar i vilka finländare och islänningar också har deltagit har gjorts till exempel av Nordiska rådet som gjorde en stor attitydundersökning år 1973; *Den nordiska allmänheten och det nordiska samarbetet 1973*. I studiens introducerande text skrevs det att undersökningen ”är den första i sitt slag” och den handlade om attityder till nordiskt samarbete samt frågor om förståelsen för varandras språk. I studien intervjuades 5355 norrmän, danskar, svenskar och finnar. Av resultaten framgår att sådana faktorer som utbildning, nordiska kontakter, socialklass och närheten till ett annat nordiskt land påverkade språkförståelsen. (Nordiska rådet 1973.)

Ulla Börestam Uhlmann har gjort flera undersökningar om internordisk språkförståelse, den kanske mest omfattande är från 1991. I hennes enkätundersökning deltog ungefär 900 nordbor (danskar, norrmän, sverigesvenskar, finnar, finlandsvenskar, islänningar och färingar) som under 1989 deltog i nordiska möten. (Börestam Uhlmann 1991.) En annan relevant undersökning inom ämnet är Delsing och Lundin Åkessons undersökning *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska* från år 2005. Undersökningen handlar om den skandinaviska språkförståelsen men för jämförelsens skull tas också engelskan med. (Delsing & Lundin Åkesson 2005.)

Från och med den första undersökningen om internordisk språkförståelse har forskare fått i stort sett samma resultat (se t.ex. Haugen 1953; Nordiska Rådet 1973; Börestam Uhlmann 1991; Løland 1997). När det gäller norrmän, svenskar och danskar, har norrmän den bästa situationen: de förstår bäst både svenska och danska. En orsak till detta är att det finns flera olika dialekter i Norge som kan variera mycket samt två olika officiella varianter av norska. Danskar förstår norska bättre än svenska. Svenskar har inga större problem att förstå norska men danska vållar mest problem, speciellt talspråk. Sverige har en dominerande ställning i Norden på det sättet att finländare använder

svenska i det fall de inte använder engelska när de kommunicerar med andra nordbor. Sverige är en länk mellan Finland och resten av Norden både språkligt och geografiskt. (Haugen 1953; Nikko 1995.)

När det gäller internordisk kommunikation har finländare ändå störst problem med att förstå andra nordbor. Finlandssvenskar har inga problem att förstå svenska men norska och danska vållar problem. De finskspråkiga finländarnas förståelse är sämst; det är möjligt att de inte förstår någon norska och danska. Enligt Løland är finnarnas svårighet att förstå talad danska det största språkproblemet i det nordiska samarbetet. I fråga om islänningar, färingar, grönlänningar och samer varierar språkförståelsen. Färingar och grönlänningar klarar sig med danska men de kan ha stora svårigheter att förstå finländares svenska och tvärtom. Islänningar å andra sidan är ofta tvungna att använda engelska speciellt med finländare. Med skandinaver kan de ändå använda danska, frågan är hur de blir förstådda av andra då. Samerna kan i de flesta fall också ett annat nordiskt språk som de använder med andra nordbor. (Løland 1997: 20–22.)

Antti Hildén diskuterar i sin artikel (2005) hur den nordiska språkgemenskapen anses vara en viktig del av en nordisk identitet på grund av den gemensamma historien och de liknande samhällsförhållandena. Den optimistiska synvinkeln är att alla nordbor skulle kunna diskutera med varandra genom att använda bara skandinaviska språk; normän, danskar och svenskar skulle använda respektive modersmål, islänningar, grönlänningar och färingar skulle klara sig med danska, finnar skulle tala svenska och samer skulle använda norska eller svenska beroende på hemland. Realiteten är en annan sak. Det finns inte många finskspråkiga i Finland som skulle kunna föra en diskussion på svenska, speciellt med de som talar danska eller norska. Hildén betonar att språkgemenskapen är ett svagt uttryck för de finskspråkigas nordiska identitet. (Hildén 2005: 72.)

3.2 Nordiskt samarbete

De nordiska länderna står mycket nära varandra. Likadana samhällen, språkgemenskapen och den långa historien har lett till att samarbetet kan förverkligas

inom alla samhällsområden. En speciell period i det nordiska samarbetet var under det kalla kriget. Det var maktstrukturer som delade upp de nordiska länderna; Danmark, Norge och Island blev medlemmar i Nato när pakten grundades år 1949 medan Sverige och Finland valde neutralitet. Även om det fanns skillnader i säkerhetspolitiken fortsatte samarbetet i Norden. Orsaken till att samarbetet har fortsatt även under svåra tider är att de nordiska länderna har en så lång historia tillsammans. Under århundraden har de märkt att de är starkare tillsammans än ensamma. (Tiilikainen 2005:101–102.) För att få en bild av vad det nordiska samarbetet kan innehålla beskrivs i det följande språksamarbete, vänortssamarbete och samarbete utanför Europa.

3.2.1 Språksamarbete

En viktig del av det nordiska samarbetet är språksamarbetet; det behövs för att förbättra den internordiska språkförståelsen. Ett organiserat nordiskt språksamarbete började redan på 1800-talet, ett exempel är en tidskrift där också språkfrågor diskuterades: *Nordisk tidskrift för politik, ekonomi och litteratur* som publicerades 1866–1870. Redan tidigare, på 1840-talet, började man fundera på en gemensam rättskrivning för skandinaviska språk. År 1869 organiserades ett nordiskt möte i Stockholm där danska, norska och svenska vetenskapsmän träffades för att diskutera rättskrivningen. Under mötet bestämdes om några skrivregler, till exempel norskans och danskans *aa* blev *å*, substantiv skrevs med en liten bokstav och främmande ord nationaliserades. Skrivreglerna togs inte i bruk genast i alla länder utan småningom under åren. (Løland 1997: 23–25.)

På 1940-talet ledde det nordiska språksamarbetet till grundandet av nationella språknämnder. Den första språknämnden grundades 1942 för svenskan i Finland och 1949 för finskan. I Sverige grundades Nämnden för svensk språkvård 1944 (fr.o.m. 2006 Svenska språkrådet) och Norge följde med Norsk Språknemnd 1952 (fr.o.m. 1972 Norsk språkråd) och Danmark med Dansk Sprognævn 1955. På Island grundades Íslensk málnefnd 1964 och efter detta grundades språknämnder också för färöiska, grönländska, samiska och finska i Sverige. Språknämndernas uppgift har ända från början varit att ansvara för språkvården och ge råd när det gäller språkanvändning men

det nordiska språksamarbetet spelar också en viktig roll i språknämndernas verksamhet. Språknämnderna har haft nordiska språkmöten sedan 1954 och samarbetet ledde till en tanke om en gemensam nordisk språknämnd. År 1978 grundades Nordisk språksekretariat (fr.o.m. 1997 Nordisk språkråd och fr.o.m. 2009 Ekspertgruppen Nordens Sprogråd) av Nordisk ministerråd och dess funktion har varit att förstärka språksamarbetet. Språkrådet fokuserar på rådgivning och är speciellt intresserat av barns och ungas språkförståelse. Det finns tio medlemmar i Ekspertgruppen Nordens Sprogråd. (Løland 1997: 25–30, Språknemndene i Norden 2010.)

3.2.2 Vänortssamarbete

Vänortssamarbetet är också en viktig del av det nordiska samarbetet. Vänortssamarbetet började år 1939 mellan Uddevalla i Sverige och Thisted i Danmark och nuförtiden har de flesta av de nordiska kommunerna en vänort i ett annat nordiskt land. Det var två olika rörelser som började vänortssamarbetet; Vänortsrörelsen som koncentrerade sig på ett kulturellt samarbete och Fadderortsrörelsen som bland annat gav humanitär hjälp från svenska kommuner till krigsdrabbade kommuner i Finland. Det var på 1950-talet som vänortssamarbetet började ta en annan form och samarbetet blev mer administrativt, dvs. de två rörelsernas verksamhet förändrades till en kommunal verksamhet. Vänortssamarbetet handlar om att bygga ut internationell vänskap och dela erfarenheter och idéer. Nordiska kontakter fås genom kulturellt utbyte, skolutbyte och utbyte mellan de kommunala förvaltningarna. (Sandberg 2000.)

Europeiseringen och de baltiska ländernas självständighet har skapat nya vänortskontakter med Norden. Läget påverkar dock samarbetet; Finland och Sverige har mest baltiska kontakter av de nordiska länderna och Island och Norge minst. Norge och Island har också minst kontakter med utomnordiska kommuner. En orsak till detta är att Norge och Island inte är medlemmar i Europeiska unionen. Finland har mer kontakter med ryska kommuner än andra nordiska länder och Danmark har mest kontakter med utomnordiska kommuner. När man betraktar vänortskontakter i Norden noggrannare märker man att antalet nordiska kontakter är högst i kommuner där det finns en lokal Norden-förening. (Sandberg 2000.)

3.2.3 Norden och Europa

Pertti Joenniemi förkunnar i sin artikel Norden – en europeisk megaregion? (1994) att tiden är förbi för det gamla Norden. Med detta vill han säga att Norden inte borde studeras som en isolerad företeelse eftersom Nordens utveckling påverkar inte bara de nordiska länderna utan den påverkar mer och mer hela Europa. Joenniemi påpekar också att Norden inte längre kan diskuteras som en helhet för alla nordiska länder har utvecklats sig åt olika håll. Han anser att för att Norden ska kunna diskuteras bättre som en helhet borde det finnas till exempel en starkare nordisk finanspolitik eller gemensam börs. Även om Joenniemi har ett ganska negativt perspektiv på det nordiska samarbetet ser han någonting positivt också: det finns ändå möjligheter att fördjupa samarbetet. För att klara sig bättre på den europeiska och internationella marknaden borde Norden kanske samarbeta mera intensivt inom bland annat matvaruproduktionen och skogsvaru- och pappersindustrin. Norden har ändå mycket resurser och ett gott rykte som man kan utnyttja. (Joenniemi 1994: 23–28.)

Vad kommer att hända med det nordiska samarbetet när den Europeiska unionen och det europeiska samarbetet får en ännu viktigare roll i Norden? Enligt Haavisto (1994: 64) konkurrerar det nordiska samarbetet inte med det europeiska eller det internationella samarbetet utan det ska ses som ett komplement. Varje nordiskt land har samarbete med den Europeiska unionen (EU) eller det europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) men detta varierar utgående från nationella intressen. När påverkan från det europeiska samarbetet blir ännu större förstärks också den nordiska identiteten eftersom Norden ändå anses vara en egen region i Europa med egen kultur, språklig samhörighet och långa samarbetstraditioner. (Haavisto 1994: 61–65.) Ur europeisk synvinkel är Norden också en förbindelselänk till den euroarktiska regionen, Östersjöområdet och Baltikum, både geografiskt och politiskt. Därför är samarbetet mellan Norden, Baltikum och Ryssland viktigt. (Andersson 1994: 10; Haavisto 1994: 64–65.)

Haavistos tankar är aktuella ännu idag även om hans artikel publicerades innan Sverige och Finland samt de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen var medlemmar i Europeiska unionen. Samarbetet mellan Norden och Baltikum samt Ryssland är en

viktig del av det nordiska samarbetet. Det finns mycket potential i Baltikum och genom att samarbeta är det möjligt att göra Östersjöregionen starkare. (Nordic Council of Ministers 2006: 9–36.) Den Nordliga dimensionen (Northern Dimension) är namnet på Europeiska unionens politik som omfattar Norden, Baltikum och Ryssland. Politikens funktion är att samarbeta bland annat inom ekonomi, miljö, utbildning och att utrota den organiserade brottsligheten. Nordliga dimensionen visar att EU kan samarbeta över unionens yttre gränser (Regeringskansliet 2004.) Samarbetet mellan Norden och Baltikum har blivit djupare under de senaste åren och ett bra exempel på detta är de baltiska ländernas medlemskap i Nordiska Investeringsbanken sedan 2005. Med Ryssland samarbetar Norden bland annat inom kultur, miljö, innovation och kampen mot människohandel.

3.3 Den nordiska modellen

Den nordiska modellen är ett begrepp som beskriver de nordiska ländernas politiska förhållanden och hur de nordiska samhällena har organiserats i dag. Modellen sägs basera sig på en lutheransk arbetsetik och en kristen jämlikhetstanke och den har rötter långt i historien. På många sätt är den nordiska modellen unik och mycket diskuterad. Vad är det som gör modellen så unik? Ländernas politiska särdrag, såsom medborgarnas rättigheter, sociala välfärd, en hållbar arbetsmarknad och en stor offentlig sektor gör att flera stater, till exempel Frankrike har visat intresse för modellen. (Petersson 2000: 22–36.)

Den nordiska välfärdsmodellen innefattar värden som sociala rättigheter och trygghet samt möjlighet till hälsovård, utbildning och kultur. Ett viktigt mål är att alla har möjlighet att delta i samhällslivet. Nordiska medborgare är vana vid den fungerande välfärden som omfattar hela befolkningen. Den sociala välfärden innehåller till exempel föräldraledighet, gratis hälsovård, arbetslösförsäkring och barn- och äldreomsorg med barnbidrag och ålderspension. Genom den omfattande familjepolitiken har också kvinnorna bättre möjligheter att delta i arbetslivet och skapa en karriär. Välfärden och den stora offentliga sektorn fungerar bra till stor del på grund av den höga skatteprocenten. (Norden 2010.)

På grund av det nordiska samarbetet och den nordiska samhörigheten är det inga större problem att flytta till ett annat nordiskt land för att arbeta eller studera. Det har varit lätt att flytta mellan de nordiska länderna länge redan. Den gemensamma arbetsmarknaden kom år 1954 och passfriheten år 1957 och det har gjort det möjligt att förstärka det nordiska samarbetet. Det är flera tusen människor som flyttar till ett annat nordiskt land varje år och arbetet med att minska gränshinder fortsätter fortfarande. Att den gemensamma arbetsmarknaden har fungerat så bra redan från början är till stor del på grund av den likadana utbildningsbakgrunden och kulturen samt ganska få problem med språken. De största utbytena mellan arbetskraften finns mellan Finland och Sverige, mellan Sverige och Norge, mellan Norge och Finland och mellan Danmark och Sverige (Köpenhamn – Malmö). (Norden 2009c.)

Ända sedan den gemensamma arbetsmarknaden och passfriheten kom har många nordbor velat flytta till ett annat nordiskt land. För att göra flyttningen lättare har de nordiska länderna försökt utveckla nordbornas rättigheter för att de inte ska få problem i det nya landet. Ole Norrbacks rapport om nordbornas rättigheter (2002) är en omfattande redogörelse och avsikten med rapporten är att förbättra nordbornas ställning i ett annat nordiskt land ännu mer. Vid flyttning är det viktigt att ha koll på sådana rättigheter som gäller studier, arbete och socialskydd. Avtalet om folkbokföring gör flyttningen i Norden lättare och är en grund till det så kallade nordiska flyttpasset. Vad som ändå orsakar problem vid flyttningen är de olika personnummersystemen i länderna, man kan ha svårigheter att öppna bankkonto, få bankkort eller till och med arbeta utan ett nationellt personnummer. (Norrback 2002.)

När det gäller utbildning så har nordborna omfattande rättigheter. De har rätten att gå i skola i alla nordiska länder och fortsätta på motsvarande nivå. Sigtunaavtalet från 1975 gav nordborna också tillgång till högre utbildning i nordiska grannländer. Man har också rätt att kombinera studier och examensgrad borde ha samma värde i varje nordiskt land. Det finns givetvis skillnader i läroplaner och studielinjer men man borde kunna studera i Norden utan större problem. Det är också möjligt att få studiestöd i det land man studerar i. För att stärka den nordiska utbildningsgemenskapen finns det ett

utväxlingsprogram Nordplus som möjliggör utväxling mellan två skolor för elever, studenter och lärare. (Norrback 2002.)

Den så kallade nordiska språkkonventionen har som mål att alla nordbor ska ha möjlighet att använda sitt modersmål när de kommunicerar med myndigheterna i Norden. Det handlar främst om social-, hälso- och skolmyndigheter samt polis- och arbetsmarknadsmyndigheter. Konventionen omfattar danska, svenska, norska, finska och isländska men planen är att ta med också samiska, färöiska och grönländska. Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden betyder i praktiken att nordborna har rätten att arbeta i ett annat nordiskt land utan arbetstillstånd och med samma löne- och arbetsvillkor som landets egna medborgare. Detta gäller också att man behöver betala skatt endast en gång, efter att det nordiska avtalet om undvikande av dubbelbeskattning genomfördes 1996. Allmänt är beskattningen beroende av bosättningslandet. Beskattningen består dock av olika saker och det finns skillnader mellan de nordiska länderna, till exempel bilskatt varierar enligt land. (Norrback 2002.)

Man borde också ha samma rättigheter för socialskydd i alla nordiska länder. Detta gäller situationer då man är bland annat sjuk, arbetslös, pensionerad eller gravid. Till exempel nordiska pensionärer har rätt till folkpension om de har bott i ett nordiskt land minst tre år. Det finns dock brister i socialförsäkringssystemet men målet är att ingen nordbo ska bli utan sociala rättigheter i Norden. (Norrback 2002.)

De självstyrande områdena Åland, Grönland och Färöarna har också en viktig ställning i Norden även om de inte är självständiga länder. Områdenas ställning och arbetsmöjligheter har varit ett diskussionsämne inom det nordiska samarbetet och man har konstaterat att det är viktigt att ge en särställning till de självstyrande områdena när de nordiska länderna samarbetar. Att områdena har en så stark ställning är till stor del tack vare Helsingforsavtalet. Helsingforsavtalet är en samarbetsöverenskommelse mellan Norge, Danmark, Sverige, Finland och Island och den undertecknades år 1962. Nuförtiden har Åland, Grönland och Färöarna relativt mycket rättigheter och de har en formell roll i internationellt samarbete. När det gäller det officiella nordiska samarbetet har till exempel Nordiska rådet, som är ett samarbetsorgan för de nordiska

parlamentsledamöterna, medlemmar och representanter också från de självstyrande områdena. Grönlands och Färöarnas landstyren och Ålands landskapsstyrelse deltar också i Nordiska ministerrådets arbete, där de nordiska ländernas regeringar samarbetar. (Nordiska ministerrådet, 2006: 9–27.)

3.4 Nordisk identitet

På grund av historiska och geografiska skäl har Norden känt mer eller mindre samhörighetskänsla under historiens gång. Det kan ha funnits till och med en nordisk identitet men begreppet har inte använts före första världskriget. Då började den nordiska identiteten byggas upp medvetet; man började tala om identiteter och samhörighetskänsla. Föreningen Norden grundades efter första världskriget och dess mål var att förstärka kontakt, samarbete och förståelse mellan människor i Norden. Föreningen Nordens arbete ansågs vara identitetsarbete; de började forma en så kallad nordisk identitet och utbreda den. Man använde begrepp som nordisk idé och nordisk känsla. De handlade om känslan av en nordisk gemenskap och enhetstanke och Norden som en stor familj. (Janfelt 2005: 16–52.)

3.4.1 Norden sett utifrån

Man ser inte sig själv på samma sätt som andra personer ser en. Man inser kanske inte att ens vanor som är självklara för en kan vara helt oförståeliga för andra. Det är fråga om inifrån- och utifrånperspektiv; man iakttar själv sitt beteende inifrån och andra utifrån. Det gäller inte bara en individ utan också grupper man tillhör eller landet där man bor. Det kan vara svårt att se vad som är typiskt för ens eget land innan man ser hur det är någon annanstans eller man diskuterar med en person från ett annat land. (Stier 2009: 36–38.)

Nordbor har en egen uppfattning om det land de bor i och de inser kanske inte lätt vad som är typiskt nordiskt. När man upplever Norden som utlänning märker man lättare hurdana vanor nordbor har och vad som är speciellt och unikt i Norden. I boken *Nordic identity – seen from without* (2000) beskriver människor från olika delar av världen hur

de har upplevt Norden. Det finns människor från Europa men också från Sydamerika, Afrika och bland annat Australien. I början av boken ger en fransk professor Jean-François Battail en allmän och objektiv bild av de nordiska länderna och deras relation till Europa och världen. Européer kan vanligtvis se skillnader mellan de nordiska länderna men ju längre man går från Norden desto enhetligare blir området. Battail betonar Nordens gamla historia som en viktig del av nordisk samhörighet och identitet. Vill man bättre förstå nordisk kultur och mentalitet är det bra om man har möjlighet att bekanta sig med historiska händelser. Genom att det har funnits olika unioner i Norden och gränserna har förändrats många gånger har också vanor från olika länder spridits. Geografin påverkar också; vissa nordiska länder står närmare varandra än andra. (Battail 2000: 6–11.)

Det finns likheter men också skillnader i människors upplevelser av Norden när de har kommit från olika delar av världen (Bgoya 2000, Castiglione 2000 och Martin 2000). Dr. John Stanley från Australien, arkitekt Sergio D. Castiglione från Argentina och verkställande direktör Walter Bgoya från Tanzania har alla vistats i Norden och på det sättet har de fått kunskaper om den nordiska kulturen. Vad de märkte först var att människorna inte var lika öppna som de hade vant sig vid. Människorna var också anspråkslösa; flera var inte säkra på att det finns en gemensam nordisk kultur eller identitet. Istället för begreppet nordisk identitet ansåg många att det finns nordiska identiteter, det finns alltså skillnader mellan länderna. Vad som också tycks vara en nordisk företeelse är att man lätt förringar och kritiserar sitt eget land men samtidigt finns det en hälsosam patriotism. Den nordiska kulturen är individualistisk, dvs. samhället består av individer som uppmuntras vara självständiga. (Bgoya 2000; Castiglione 2000; Martin 2000.)

Utlänningar känner Norden också på grund av den teknologiska utvecklingen. Nuförtiden är det inte många som längre anknyter Nokia till Japan utan den nordiska teknologin är världsberömd och uppskattad. Detsamma gäller nordisk design. Närheten till naturen och rena linjer är typiska för den nordiska designen och arkitekturen och den är känd överallt i världen, tack vare bl.a. Alvar Aalto. Närheten till naturen syns ganska tydligt i nordbors liv, människorna är miljömedvetna och man satsar på miljövården. I

allmänhet beundrar utlänningar livskvaliteten samt det trygga och funktionella samhället i Norden, även om många anser nordbor vara lite kalla och tystlåtna som tycker om att dricka. (Bgoya 2000, Castiglione 2000, Martin 2000.)

3.4.2 Den nordiska identiteten och nordismen

Människan har ett behov att höra till en social grupp eller flera grupper. Den så kallade samhörigheten hjälper till att kategorisera en själv och på det sättet identifiera en själv. Genom att tillhöra flera grupper kan man identifiera sig själv på många sätt. Att tillhöra en etnisk grupp spelar en viktig roll när man söker sin identitet. Man kan tillhöra en etnisk grupp genom att bli född i en grupp eller genom att flytta och integrera sig i en grupp. Man kan tillhöra flera etniska grupper, till exempel i ett litet område i sitt land, i en nationell grupp dvs. landets majoritet eller en grupp som består av flera likadana länder. Man kan exempelvis vara finlandssvensk, finländare och nordisk. (Gardberg 1991.)

Vad är då en nordisk identitet? Gardberg frågar i sin artikel (1991) vad den nordiska identiteten består av och om det är något som alla nordbor har från födseln. Hon pratar om den nordiska identiteten på makronivå och på mikronivå. På makronivån jämförs den nordiska identiteten till exempel med en europeisk identitet och på det sättet blir det tydligare vad som är typiskt för den nordiska identiteten och hur den skiljer sig från den europeiska identiteten. Man pratar om det nordiska samarbetet och hur man kan kombinera det med det europeiska samarbetet och på det sättet lägga märke till att Norden har någonting gemensamt som kan utnyttjas när Norden samarbetar med Europa. På mikronivån betonas de skillnader som finns mellan de nordiska länderna. Nordborna är inte lika men liknande och det är möjligt att göra jämförelser. Historien och en likadan världsbild gör det lättare att anse Norden vara en helhet. (Gardberg 1991.)

Hemer betonar i sin artikel (1991) skillnaden mellan nordisk och skandinavisk identitet. En viktig faktor som gör skillnaden är språket. I Finland lär alla sig svenska men det finns inte många som skulle kunna kommunicera på svenska med andra nordbor. För

finländare är det ibland lättare att kommunicera på engelska, speciellt om de kommunicerar med danskar och islänningar. Finlandssvenskar har en bättre situation än finskspråkiga för de kan kommunicera åtminstone med svenskar. Med danskar och islänningar är situationen ändå svårare. Idealet är att man skulle kunna kommunicera på skandinaviska i Norden men för Finland är det inte ett riktigt realistiskt mål. För svenskar, norrmän och danskar är problemet ändå mindre, de förstår varandra i de flesta fall. (Hemer 1991.)

På Island är situationen annorlunda. Island tillhör Skandinavien mer än Finland för isländska liknar ju de skandinaviska språken och de flesta islänningar kan danska på någon nivå. Problemet är mer geografiskt. Hemer diskuterar i sin artikel att för Island är ”de geokulturella motiven för att orientera sig mot Norden” mindre starka (1991: 367). För Island är det ibland viktigare att lägga tonvikten på Europa. Island ligger ganska isolerat mellan Nordeuropa och Nordamerika. Island kan ibland ha svårigheter att nå resten av Norden och delta i det nordiska samarbetet men å andra sidan kan Island också vara en länk mellan Norden och Europa. (Hemer 1991.)

En finsk sociolog Erik Allart påpekar att den politiska nordiska identiteten är också stark nuförtiden. Han konstaterar att den nordiska identiteten sammanhänger med de gemensamma politiska organen som Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet eftersom tron på nationalstaten och politiska organ i den är stark i nordiska länder. Den politiska identiteten handlar också om att bo i en nordisk välfärdsstat med dess förmåner. Allart påpekar också att den politiska identiteten inte är medvetet uppfattad utan den dyker upp när det krävs nordiskt politiskt samarbete. (Allart 1991: 33–46.)

Karl-Olof Arnstberg noterar att begreppet Norden inte är lika tydligt för alla. Nordiskt orienterade människor kan definiera Norden men de som inte har medvetet tänkt på det kan ha svårigheter med definitionen. Det beror också på var man bor. Man kan inte ens anta att människor utanför Norden skulle kunna definiera Norden och när det gäller nordbor så beror det på var man bor. Norrmän, svenskar och danskar kan lätt bortse från gränsområdena och grönlänningar kan känna att Norden är väldigt långt borta. Den nordiska identiteten förstärks ju längre man går från Norden men när man är i Norden

kan känslan försvinna. (Arnstberg 1991: 47–64.) På samma linje är Jens Kristian Jacobsen; man tänker troligen inte på sin nordiska identitet i vardagen när man är hemma i Norden men när man till exempel reser så jämför man lätt sitt eget område med det främmande området (Jacobsen 1991: 65–82).

Har man Norden som sitt intresseobjekt kan man ofta höra begreppen nordism eller skandinavism i tal om Norden eller nordisk kultur. Efter att Föreningarna Norden började tala om den nordiska identiteten användes begreppet nordism för att beskriva den nordiska gemenskapen. Föreningen Norden ansåg nordismen vara en ideologi som innefattade samarbete och grannskap mellan de nordiska länderna och framförde en nordisk nationalism. Nordismen innehöll idén om *ett folk* med gemensam historia och kulturell identitet. (Janfelt 2005: 93–109.) Pertti Joenniemi påpekar i sin artikel (2005) att nordism som känsla är stark men den har förändrat sin betydelse under åren. Tanken om samhörighet och nordbor som en familj lever fortfarande men migrationen mellan de nordiska länderna och globaliseringen samt det förtätade samarbetet med Europeiska Unionen har påverkat tanken om nordismen. (Joenniemi 2005.)

Idén om skandinavismen är densamma som om nordismen men skandinavismen rör sig mera om de tre skandinaviska länderna Sverige, Norge och Danmark. Nuförtiden används uttrycket ändå inte så mycket som förr i tiden. Skandinavismen var starkast på 1800-talet när nationalistiska rörelser i Europa fick sina motsvarigheter i Norden och tanken var att göra Norden enhetligare och starkare. Då tillhörde Finland Sverige och det användes både orden Norden och Skandinavien för att beskriva området. Skandinavismen hade både en politisk och en kulturell betydelse och på 1840-talet var skandinavismen en stor studentrörelse där nordiska studenter aktivt utvecklade den skandinaviska gemenskapen. (Forskning.se 2010.)

Unionstiderna har också påverkat idén om skandinavismen. Kalmarunionen under medeltiden började en union mellan Norges, Danmarks och Sveriges kungariken men redan tidigare hade det funnits en svensk-norsk union. Gränserna förändrades under århundradena och de tre skandinaviska länderna har varit både fiender och vänner. Norge och Sverige har format en union flera gånger och den slutade i Norges

självständighet. Liksom Sverige och Finland, har också Sverige och Norge ett speciellt förhållande med varandra, man skulle kunna säga att relationen liknar mer eller mindre ett äktenskap. Det är geografin, historien och språket som binder ihop de två länderna och nuförtiden är samarbetet mellan länderna viktigt för båda. Alltid har de ändå inte varit så nära vänner som i våra dagar. Under den dansk-norska unionen som varade flera hundra år var Sverige en fiende. Länderna närmade sig ändå varandra när den senaste svensk-norska unionen började år 1814. Mot unionens slut började en skandinavisk identitet utveckla sig. När Norge blev en självständig stat år 1905 och Sverige förändrades från ett kungarike till en stat började tankarna om nationella identiteter växa fram och genom detta också en skandinavisk identitet. (Værnø 1990: 13–32.)

4 NORDBORS FUNDERINGAR OCH UPPFATTNINGAR OM NORDEN

I detta kapitel kommer jag att analysera mitt undersökningsmaterial. Jag kommer att börja med Hallå Nordens frågor och fortsätta med att gå igenom Nordliks-rapporterna. Till sist analyserar jag diskussionerna på Nordisk forum på Facebook.

4.1 Frågorna på Hallå Nordens webbsida

Hallå Nordens webbsida innehåller sammanlagt 201 frågor om Sverige, Norge, Danmark, Island och Finland. Man kan välja om man vill läsa frågorna på svenska, norska, danska, finska eller på isländska. Ibland är frågorna desamma för olika länder om frågan gäller till exempel två olika länder. Jag vill undersöka hurdana frågor nordbor ställer till Hallå Norden och jag funderar på orsaker till att nordbor har ställt just sådana frågor.

När man går snabbt igenom frågorna märker man att det finns mest frågor under Danmark-delen, 56 stycken. För Sverige finns det minst frågor, 19 stycken. Orsaken till att det finns en skillnad mellan antalet frågor är oklar och på webbsidan får man inget svar på detta. Under varje land finns det ganska likadana frågor; människor funderar på helt vanliga saker, bland annat hur det är att arbeta och studera i ett annat nordiskt land. Sedan finns det frågor som gäller administration, till exempel olika tillstånd, bidrag och försäkringar. Det finns givetvis frågor som handlar om alla livsområden men det första intrycket är att *arbete*, *utbildning* och *administrativa ärenden* vållar de flesta funderingarna.

Efter att man bekantat sig mer med frågorna blir det lättare att göra indelningar. Jag har gjort en kategorisering av frågorna enligt min egen uppfattning, dvs. jag har själv bestämt hur många kategorier det blir. Som hjälpmedel har jag använt Ole Norrbacks redogörelse om nordbornas rättigheter (2002) där han också har gjort en tabell om Hallå Nordens frågor. Det finns säkert flera sätt hur man skulle kunna kategorisera frågorna, till exempel göra en noggrann kategorisering med flera olika kategorier eller en grov kategorisering där bara de viktigaste huvudpunkterna finns. I min kategorisering har jag

försökt att få alla frågor att rymmas i någon kategori och inte ha för många frågor i "Övrigt"-gruppen. På det sättet skiljer sig min kategorisering från Norrbacks indelning; han har 21 kategorier men en av de största kategorierna är ändå "Övriga frågor". Jag har 14 olika kategorier som jag tycker ger en tydlig bild av frågornas innehåll. Under analysens gång förklarar jag hur jag har hänfört olika frågor till olika kategorier, till exempel frågorna om barnbidrag har jag i Hälsovårdgruppen och inte till exempel i Administration eller Barngruppen.

Tabell 2. Kategorisering av frågorna på Hallå Nordens webbsida

Ämnesområde	Sverige	Norge	Danmark	Island	Finland	Sammanlagt
1. Administration						
medborgarskap	4	2	3		2	11
folkbokföring	1		3	1		5
personnummer	1	1		2		4
beskattning			4	1	5	10
2. Hälsovård						
graviditet, föräldrars rättigheter	1	2	9	6	5	23
sjuk- och socialförsäkring, funktionshinder		4	3	2	4	13
läkarvård, läkemedel		1	1			2
				3	1	4
3. Arbete	6	1	10	6	8	31
4. Utbildning		1	9	6	7	23
5. Pension		2	2	2	2	8
6. Flyttning, bostad	2	2	2	5	8	19
7. Barn		2	3	4	1	10
8. Tullpolitik		1	1	4	2	8
9. Djur	1	3	3	2	3	12
10. Val, rösträtt, omröstning	1	1	2	1	2	7
11. Bil, körkort	1	2	2	3	1	9
12. Bankaffär	1	1	1	1	1	5
13. TV, Internet, telefon		1	1	1	2	5
14. Övrigt					1	1
	19	27	59	50	55	210

Att det finns sammanlagt 210 frågor i tabellen även om materialet består av 201 frågor betyder att några av frågorna täcker flera ämnesområden och finns därför i flera kategorier.

4.1.1 Administration

Kategorin Administration innefattar administrativa frågor som handlar om medborgarskap, folkbokföring, personnummer och beskattning, sammanlagt 30 frågor. I gruppen medborgarskap finns det samma frågor under flera länder, troligen eftersom flera nordbor har funderat på samma sak. Till exempel frågan om man kan mista medborgarskapet automatiskt finns i Sverige-, Norge- och Danmark-delen. Det finns funderingar också kring dubbelt medborgarskap och hur lång tid det tar att få medborgarskapet. De flesta av frågorna handlar om barnens medborgarskap:

- Ex. 1 Blir mitt barn dansk medborgare om modern är svensk medborgare och vi inte är gifta? (Sverige)
- Ex. 2 Jag är finsk medborgare och gift med en dansk man. Vi bor för närvarande i Danmark. Kan mitt barn ändå få finskt medborgarskap? (Finland)

Vistas man i ett annat land en längre tid är det möjligt att man börjar fundera på att ansöka om medborgarskap. För de flesta är det troligen oklart hur man kan få medborgarskapet och vad som kommer att hända om man får ett annat medborgarskap. Det kan vara svårt att försöka ta reda på allt själv eftersom varje land har sin egen lag och det är inte alltid lätt att tolka lagen. På Hallå Nordens webbsida är det möjligt att få ett personligt svar på sin fråga, dvs. man kan berätta om sin egen situation och få svar på den om man inte hittar svaret annanstans. Det är också viktigt att ta reda på barnets situation när det finns föräldrar med olika medborgarskap eller när barnet föds i ett annat land än sitt eget så att barnet kan avnjuta de förmåner som tillhör honom eller henne.

Till kategorin Administration hör också frågor om folkbokföring och personnummer. De frågor som gäller folkbokföring handlar mestadels om behovet att folkbokföra sig; det finns flera som har frågat när man behöver folkbokföra sig i ett annat land. De som har frågat om detta verkar vara personer som ska bo i ett annat land bara en kort tid och de funderar på om man behöver folkbokföra sig då. Detsamma gäller personnummer, det finns frågor om nödvändigheten att ha ett nationellt personnummer. I de följande exemplen är problemet detsamma som i frågan om att ansöka om medborgarskap; vad som kommer att hända med de rättigheter som man har i sitt hemland om man ansöker om ett annat medborgarskap, folkbokför sig i ett annat land eller skaffar ett nytt personnummer:

- Ex. 3 Fortsätter jag att vara folkbokförd i Danmark när jag flyttar till Finland och blir folkbokförd där? (Danmark)
- Ex. 4 Vad händer med mitt personnummer när jag flyttar från Sverige? (Sverige)

Även om de nordiska länderna är likadana kan det finnas skillnader som man inte är medveten om och som kan åstadkomma otydligheter. Det gäller folkbokföring men också personnummer: nordborna kan ha svårigheter att öppna ett bankkonto om man inte är folkbokförd i landet och inte har ett nationellt personnummer även om det finns ett avtal om folkbokföring för att underlätta nordbornas flyttningar (Norrback 2002).

Efter medborgarskapsfrågor finns det mest frågor om beskattningen under kategorin för administrativa frågor. I de flesta av frågorna undrar man hur beskattningen fungerar när man har arbetat tidigare i ett annat nordiskt land och sedan har flyttat tillbaka till hemlandet som pensionär. Man frågar också hur beskattningen fungerar när man arbetar i ett land och bor i ett annat land. En sak som bekymrar en är dubbelskattning. I Norrbacks redogörelse (2002) står det att efter det nordiska avtalet om undvikande av dubbelskattning genomfördes behöver man betala skatt endast en gång och beskattningen beror allmänt på bosättningslandet. Det är ändå inte så enkelt att tolka den här lagen eftersom det finns flera olika skatter och många undantag. Speciellt om man

inte har bekantat sig med beskattningen i det andra landet kan det komma som en överraskning hur skattesystemet fungerar.

Som sammanfattning för administrativa frågor kan man säga att det som orsakar mycket frågor är hur situationen i hemlandet kommer att förändras när man skaffar ett nytt medborgarskap, folkbokför sig eller skaffar ett nytt personnummer. När man flyttar till ett annat land oroar man sig för sina rättigheter i det främmande landet men det är också viktigt att ta reda på om man kan behålla sina rättigheter i sitt eget land. Det kan vara riskfullt om man litar på likheterna mellan de nordiska länderna och inte besvärar sig om att ta reda på skillnaderna i byråkratin. Speciellt vid beskattningsärenden kan man ha problem även en lång tid efter att det har varit aktuellt. När det gäller administration funderar man också på barn och deras rättigheter i ett annat land och i mellannordiska förhållanden. Det finns administrativa frågor från alla nordiska länder.

4.1.2 Hälsovård

I min indelning av frågor är kategorin Hälsovård den största. Den innefattar frågor som gäller graviditet, föräldrars rättigheter, social- och sjukförsäkring, funktionshinder samt läkarvård och läkemedel, totalt 42 frågor. Den första kategorin handlar om allt inom graviditet och föräldrars rättigheter, dvs. föräldraledigheten och ersättningar till barnfamiljer. Det är lättast att få en helhetsbild av de frågor som handlar om familjeförökningen när man granskar dem tillsammans, därför har jag med också frågor som skulle passa under administrativa ärenden. Det finns många frågor som handlar om föräldrarnas rättigheter. Många funderar på möjligheten till föräldraledigheten och speciellt faderskapsledigheten. Att få ekonomiskt stöd när man bildar en familj är också viktigt och det tycks väcka flera frågor. För många är det oklart hur det är möjligt att få föräldrapenning eller barnbidrag.

Nordborna har rätt till en social välfärd som omfattar till exempel föräldraledighet och barnomsorg (Norden 2010; Norrback 2002). Det fungerar ändå inte alltid i praktiken när länderna har olika regler och situationer varierar. Om man till exempel har svenskt medborgarskap men arbetar i Norge kan det vara svårt att ta reda på vilket land som ska

betala ersättningarna. Enligt Norrback finns det samma grundregel för gravida som för arbetslösa, dvs. man borde ha ersättning i det land man arbetar. På grund av flera undantag är det dock bra att veta hurdana regler det finns för den egna situationen.

Ex. 5 Har studerande rätt till förlossningspenning eller föräldrapenning? (Island)

Ex. 6 Jag är ensamförsörjare och ska flytta med mitt barn till Norge för att arbeta. Varifrån får jag barnbidrag? (Finland)

Exemplen ovan visar att det skulle behövas en lag som omfattar alla medborgare och flera situationer, bland annat studenter och ensamförsörjare. Problem kan också dyka upp när en person ansöker om bidrag i ett annat land än sitt hemland. Hemlandet kan vädja till att personen bor i ett annat land och det andra landet kan vädja till att personen inte har ett medborgarskap. Det kan vara svårt att hitta information om ovanligare situationer och då kan Hallå Norden hjälpa.

Samtidigt som det finns funderingar kring föräldrars rättigheter finns det också frågor om själva förlossningen; kan man själv välja sjukhus, kan man föda i ett land utan att ha medborgarskap eller hur kan man få moderskapsförpackning. Sådana frågor har man säkert i sitt eget land också om man är gravid för första gången så det är normalt att fundera på sådana saker oberoende av land.

Att bli sjuk är obehagligt och att bli sjuk i ett annat land utan att veta sina rättigheter är ännu obehagligare. Man borde ta reda på rättigheterna redan i hemlandet eftersom när man är redan sjuk kan det vara jobbigt att leta efter ersättningar. Hallå Norden har fått flera frågor från människor som funderar på situationen när man blir sjuk i ett annat nordiskt land. Nordborna borde ha samma rättigheter även när man blir sjuk men att man inte är folkbokförd i det land där man blir sjuk kan åstadkomma problem. Enligt Norrback borde det ändå inte spela någon roll om man är folkbokförd eller bara på besök, man borde ändå ha rätt till socialskydd. Socialförsäkringssystemet finns i alla nordiska länder. Målet i Norden är att göra systemet tillgängligt över nationsgränserna så att man kan få vård lätt överallt i Norden. Människor som har ställt frågor till Hallå

Norden frågar bland annat hur sjukförsäkringssystemet fungerar i Norden och vad man ska göra för att få förmåner som finns i systemet. Människor oroar också sig för hur svårt det är att få läkarvård i Norden och om det är möjligt att få stöd när man är handikappad. I följande finns ett par exempel på frågor som handlar om hälsovård:

Ex. 7 Hur får jag reda på om mitt receptbelagda läkemedel klassas som narkotika? (Finland)

Ex. 8 Var ska jag ansöka om stöd för mitt funktionshinder? (Danmark)

Bland alla frågor som gäller hälsovård finns det bara en fråga i Sverige-delen. Andra länder har ganska likadant antal frågor och det finns ingen skillnad i frågorna i fråga om land. Människor från olika länder funderar på samma saker, även om man reser till ett land som skiljer sig mer från grannlandet, till exempel en finländare som reser till Island.

4.1.3 Arbete, utbildning och pension

En av de viktigaste orsakerna till att flytta till ett annat nordiskt land är säkert arbete. De flesta har redan hittat ett arbete när de flyttar i Norden men det finns också personer som flyttar till ett annat land utan arbete. Hallå Norden har fått sammanlagt 31 frågor som handlar om arbete. Det finns flera frågor från personer som har flyttat till ett annat nordiskt land för att söka jobb men inte lyckats. I Norden har det funnits gemensamma arbetsmarknader sedan 1954 och passfrihet sedan 1957 och i Norden har alla samma rättigheter på arbetsmarknader (Norden 2009c). Det leder till att nordbor har mod att flytta inom Norden även om de inte har arbete. Även om arbetssökandet borde vara lika lätt i alla nordiska länder finns det flera frågor som handlar om att söka ett arbete i ett annat nordiskt land; nordborna verkar vara förvirrade ifråga om vart man ska vända sig när man vill hitta ett jobb. I följande ges några exempel:

Ex. 9 Jag bor för närvarande i Danmark, men är intresserad av att arbeta i Finland. Vart ska jag vända mig? (Finland)

- Ex. 10 Jag flyttade från Danmark till Finland för två månader sedan för att söka jobb. Jag har levt på mina besparingar, men nu är de slut. Vad ska jag göra? (Finland)

Arbetslöshet är en annan sak som väcker frågor, ännu mer än att hitta ett arbete. Problemet är arbetslöshetsersättning; det finns många som inte vet från vilket land det är möjligt att få ersättning. Några personer som har frågat om saken vill flytta till ett annat nordiskt land för att söka arbete efter att ha blivit arbetslösa i eget land. Sedan finns det frågor där en person hade blivit arbetslös efter att han eller hon hade flyttat till ett annat nordiskt land. De flesta av frågorna som gäller arbetslösheten är dock från personer som vill ta reda på sina möjligheter på förhand ifall man blir arbetslös. Det finns också några frågor om arbets- och uppehållstillstånd och de handlar mestadels om kortfristiga anställningar. De flesta av frågorna som gäller arbetsmöjligheter finns i Finland-delen men det finns ändå frågor från alla länder.

Flera frågor om utbildning handlar om att få studier godkända i ett annat nordiskt land. Det kan vara svårt att veta om examen blir godkänd eller om den har samma värde överallt i Norden. Även om undervisningssystemet i Norden är ganska enhetligt är många oroad över att vara tvungna att komplettera sina studier innan man är på samma nivå som i hemlandet. Enligt Norrback (2002) har nordborna omfattande rättigheter när det gäller utbildning; man har rätt att kombinera studier och examensgrad borde ha samma värde i alla nordiska länder. Det är också möjligt att få studiestöd i det land där man bor. Många har frågat hur studiestödssystemet fungerar i de nordiska länderna. De vet inte vilket land det är som ska betala stödet och hur man ska ansöka om det.

Efter att man har gjort sin arbetskarriär i Norden blir det dags att ta reda på pensionsärenden. Hallå Norden har fått flera frågor om hur man får pension när man har arbetat i ett annat nordiskt land tidigare. Det finns också några som frågar om det är möjligt att ta sin pension med sig när man flyttar till ett annat nordiskt land. Också beskattningen har väckt frågor. Enligt Norrback (2002) har man rätt till pension om man har bott i landet minst tre år. Beskattningen är dock krånglig på det sättet att den består av flera faktorer. Efter den gemensamma arbetsmarknaden har många nordbor flyttat inom Norden och då har de arbetserfarenhet från flera länder. Det åstadkommer att man

har rätt till pension från olika länder vilket gör att man ofta kan bli förvirrad om hur pensionssystemet fungerar. Det är också relativt vanligt att när man blir pensionär så funderar man på att flytta till ett annat land, till exempel för att vara nära sin familj. Då är det viktigt att veta om man kan behålla sin pension. På pensionen funderar man lika mycket i alla nordiska länder, det finns två frågor från alla länder utom från Sverige. Man märker inte några nationella skillnader.

Som sammanfattning om frågor som gäller arbete, utbildning och pension kan man säga att man funderar på uppehållet, dvs. hur man klarar sig när man söker jobb eller är arbetslös, hur man kan få stöd för sina studier och hur man får all pension man har rätt till. Även om de nordiska länderna är likadana finns det ändå osäkerhet om hur likadana de är; man är inte säker på hur man borde söka jobb eller börja studera. Man funderar på om de resultat som man har uppnått i det egna landet räcker till i ett annat land så att man kan fortsätta på samma nivå. Möjligheten att flytta lätt inom Norden för att arbeta eller studera är en viktig faktor i det nordiska samarbetet och den nordiska samhörighetskänslan. Det möjliggör att kunnig arbetskraft rör sig i Norden och att nordbor kan dela idéer med varandra. Därför är det viktigt att det är lätt att söka arbete och ta reda på de rättigheter och skyldigheter som man har i det andra landet. Det som åstadkommer problem är ändå olika administrationer; man vet inte alltid vilket administrativt håll som tar hand om olika ärenden.

Till den nordiska kulturen tillhör individualism och självständighet; man vill klara sig ensam redan som ung och fortsätta vara självständig som gammal (Bgoya 2000; Castiglione 2000; Martin 2000). Att man får stöd för sina studier eller en tillräcklig pension försäkrar att man kan klara sig även när man börjar leva självständigt och när man slutar att arbeta. Att få ekonomiskt stöd påverkar på så vis att om man har bra hälsa och man har vilja kan man fortsätta att leva självständigt. Till den nordiska kulturen hör att man hellre bor ensam eller i ett servicehus när man blir äldre än att flyttar till sina barn. Att få tillräckligt ekonomiskt stöd underlättar så att man kan klara sitt eget uppehälle.

4.1.4 Bostadsärenden och tullpolitik

Det finns 19 frågor om bostad och flytt och frågorna är från alla nordiska länder. Den vanligaste frågan som gäller bostad är hur man kan hitta en. Flera frågor också om man behöver göra en flyttanmälan vid flytten. Man skulle kunna tänka sig att man behöver flyttanmäla sig varje gång man flyttar men situationen är inte alltid enkel, liksom i följande exempel:

Ex. 11 Jag ska flytta från Finland till Danmark på grund av arbetet, men resten av min familj (mina barn och min man) kommer att vara kvar i Finland liksom min permanenta bostad. Lagstiftningen kräver att jag gör en officiell flyttanmälan till Danmark. Vad gör jag? (Finland)

Situationen är svår om man flyttar till ett annat land men har till exempel ett hus och en familj i hemlandet. En sådan situation kan vara allmän när nordbor pendlar mellan olika nordiska länder. Om man ska bo i ett annat land bara en kort tid kan det kännas jobbigt att behöva ändra sin adress officiellt och fylla i alla möjliga administrativa papper. Om man flyttar för en längre tid är det förståeligt att göra det officiellt för att avnjuta bland annat sociala förmåner och integrera sig.

Att få bostadsbidrag eller bostadslån är också en sak som väcker frågor hos nordbor. Om man hyr en bostad men inte har tillräckligt stor lön eller har barn kan det finnas ett behov för lite extra pengar. Det finns frågor om bidrag från varje land utom Danmark och flera av frågorna är från studenter som vill ha bostadsbidrag. I några frågor vill man veta vilken administration man ska kontakta men i andra frågor funderar man på att i vilken situation är det möjligt att få bidrag, dvs. hur mycket man till exempel kan tjäna pengar för att få bidrag.

Om man flyttar till ett annat nordiskt land permanent vill man troligen ta med sig sina ägodelar från hemlandet. Det kan gälla förutom möblemanget också till exempel motorfordon. Det finns flera frågor om bilar på Hallå Nordens webbsida. Mestadels frågar man om det är möjligt att använda en utländsk bil i det land man flyttar. Många

vill veta hur man ska registrera sin bil eller om man behöver flera försäkringar. Att kunna använda sitt körkort har också väckt frågor. Hallå Norden har fått sammanlagt åtta frågor där nordbor frågar hur man ska förhandla med Tullen i sådana fall. Några vill ta sina privata ägodelar till ett annat land samt sin bil. Några ska bo i ett annat nordiskt land en längre tid men det finns personer som behöver hjälp med tullpolitiken när de vistas i ett annat land en kort tid. I det följande finns ett par exempel om frågor som gäller Tullverket:

- Ex. 12 Jag flyttar hem från Finland med mina ägodelar. Vilka papper ska jag fylla i och sända till Tullverket? (Island)
- Ex. 13 Jag ska flytta från Finland till Sverige om ett par månader. I mitt flyttlass ingår några tavlor som jag har ärvt från min mormor och ett skjutvapen från 1800-talet. Måste jag göra någon sorts tulldeklaration? (Finland)

Liksom med många andra frågor finns det också här ett administrativt problem: man vet inte vilka papper man ska fylla i och hur man ska hantera byråkratin. Även om man kan flytta fritt i Norden och arbeta finns det ärenden man bör ta reda på för att undvika problem med lagen. Till exempel bilskatt kan variera ganska mycket i olika nordiska länder (Norrback 2002). Det kan leda till att det blir extra kostnader man inte visste om när man vill flytta med sin bil. Att ta reda på alla saker själv när man flyttar kan vara mycket jobbigt och inte ens då kan man vara helt säker på att man har tagit hänsyn till allt som behövs. Med hjälp av Hallå Norden kan man få en bättre helhetsbild av de ärenden man ska ta reda på.

I fråga om boende i ett annat land och vad som tillhör detta beror situationen på längden av boendet. Om man ska bo i ett annat land en kort tid har man troligen andra slags funderingar än när man ska flytta permanent. Hallå Nordens frågor om kortfristiga boenden gäller oftast bostadsbidrag eller flyttanmälan. Om man flyttar permanent eller åtminstone för flera år handlar frågorna oftast om tulldeklaration. I både kortfristiga och långfristiga boenden funderar man på hur man kan hitta en bostad.

4.1.5 Barn och husdjur

Orsaken till att jag beaktar frågor som gäller barn och husdjur i samma avsnitt beror på att båda anses vara familjemedlemmar. Om man flyttar för en längre tid tar man vanligen sin familj med sig om det är möjligt. Det angår barn men oftast också husdjur. Det kan förstås hända att man pendlar mellan två länder så att familjen bor permanent i ett land om en förälder arbetar i ett annat land.

Flyttar man med barn måste man ta hand om barnets skolgång. Hallå Norden har fått frågor som gäller daghem, förskola och skola. De flesta av frågorna handlar om att hur man ska ansöka om plats för sitt barn i det land dit man flyttar. Det finns också frågor om språk, dvs. man funderar på om det finns ett daghem eller en skola på annat språk än det språk man använder i landet. Enligt Norrback (2002) har nordiska barn rätt att gå i skola i alla nordiska länder och fortsätta på motsvarande nivå.

Medan det finns 10 frågor som gäller barn finns det 12 frågor om husdjur. Det finns frågor från varje nordiskt land. De flesta av frågorna gäller regler för husdjur samt frågor om husdjurspass. Mestadels finns det frågor om hundar och katter men det finns också frågor om andra djur såsom hästar. Som sagt anser många människor husdjur vara familjemedlemmar och de vill ta reda på de regler som man ska ta hänsyn till ifråga om djur. Många behöver djur för att klara av vardagen, till exempel blinda människor behöver sina ledarhundar. Det kan lätt vålla problem om man inte har med sig alla dokument som behövs eller om man inte känner till de regler som gäller för djur.

4.1.6 Bankaffärer, TV, Internet och telefon

Det finns en hel del praktiska ärenden man ska ta hand om i det nya landet. Om man flyttar på grund av arbete är det angeläget att öppna ett bankkonto där man bor. Att öppna ett konto som utlänning kan vara svårt eftersom de flesta bankerna kräver ett personnummer (Norrback 2002). De fem bankaffärsfrågorna på Hallå Nordens webbsida handlar om administrativa ärenden såsom folkbokföringens betydelse när man vill öppna ett bankkonto. Jag har valt att beakta frågorna om bankaffärer med andra

praktiska ärenden. Det framgår av frågorna att man kan utläsa att man inte vet vad som behövs för att öppna ett konto i utlandet eller vilken bank man ska välja.

Det finns banker som finns i flera nordiska länder och därför kan det vara lättare att öppna ett konto i en bank man känner till. Det kan ändå finnas skillnader mellan olika länder och om man pendlar mellan olika nordiska länder kan det komma som en överraskning om det finns till exempel extra avgifter när man använder kontot utomlands. Alla nordiska länder har också olika valutor vilket kan åstadkomma problem. Man borde ta reda på hur man hanterar penningangelägenheter vid större investeringar, till exempel om det är möjligt att få lån som utlänning. Även om nordbor har omfattande rättigheter i andra nordiska länder är de ändå utlänningar utanför sitt eget land.

Förutom bankaffärer finns det andra praktiska ärenden som måste göras i utlandet. Nuförtiden finns det inte många som fortfarande har fast telefon men det blir ändå relativt billigare att skaffa ett abonnemang där man bor. Nuförtiden är ett Internetabonnemang också nästan obligatoriskt i ett hushåll. Hallå Norden har fått fem frågor som gäller Internet och telefon; man vet inte vad som till exempel behövs för att kunna öppna ett telefonabonnemang eller hur man kan skaffa ett Internetabonnemang. Det finns också en fråga som gäller TV-avgift:

Ex. 14 Jag försökte göra en anmälan om teveinnehav (teveavgift) via Internet, men på ansökningsblanketten ber de en om att fylla i sin personbeteckning. Behöver jag inte betala teveavgift om jag inte bor i Finland permanent? (Finland)

Som utlänning vet man inte alltid om man har samma skyldigheter som medborgarna. Man kan vara osäker när det gäller en TV-avgift eftersom det behövs en personbeteckning för att kunna anmäla sin TV.

Liksom människor utanför Norden kan nordbor ha svårigheter med praktiska ärenden när de flyttar till ett annat nordiskt land. Att öppna bland annat ett Internetabonnemang kan ta veckor och kan försvåra integreringen i det nya landet. Om man ska bo i ett land

en längre tid och folkbokför sig är det säkert lättare att öppna ett bankkonto eller betala TV-avgiften. Men om man ska stanna bara en kort tid kan det bli jobbigare att ta hand om vissa ärenden.

4.1.7 Rösträtt och val

Kategorin om röstningen innehåller sju frågor om val och rösträtt. Det finns frågor från alla nordiska länder. Den vanligaste förfrågan är vem som kan rösta i olika val. Det finns personer som har bott i ett land flera år, personer som saknar medborgarskap och personer som bor i två länder. De frågar alla om det är möjligt för dem att rösta i ett annat nordiskt land.

För att integrera sig i ett annat land lätt är det viktigt att man själv känner att man kan påverka de saker som pågår i landet. Det kan betyda till exempel rösträtt i olika val. Även om man inte är politiskt aktivt kan det kännas viktigt att ha möjlighet att påverka om man så vill. Om man kan påverka de beslut som fattas i landet kan man också påverka sitt eget liv, dvs. beslut kan ha en betydelse i det egna livet även om man är från ett annat land.

4.1.8 Sammanfattning

Av 210 frågor handlar de flesta av frågorna administration (30 st.) och hälsovård (42 st.). Båda kategorierna består av flera underkategorier vilket orsakar det stora antalet frågor. De flesta av frågorna är från Danmark; 10 administrativa frågor och 13 frågor om hälsovård. Det finns också mycket frågor om arbete, sammanlagt 31 stycken varav tredjedel är från Danmark. Att det finns mycket frågor om arbete är ju logiskt; den största orsaken till att flytta till ett annat nordiskt land är arbete. Det finns frågor från alla nordiska länder i olika kategorier utom från Sverige; det finns sex kategorier där Sverige inte är representerat. Här har jag inte innefattat Övrigt-kategorin eftersom det finns bara en fråga i kategorin.

Den enda fråga som jag har i Övrigt-kategorin handlar om klagomål: man vill veta vart man ska vända sig med klagomål. Frågan skulle kunna stå under administrativa frågor men den är den enda frågan som handlar om klagomål och den passar bättre att bilda en egen kategori. Den person som har ställt frågan vill veta om klagomål i allmänhet. Det är sällan man har allt perfekt i livet: man kanske har råkat ut för en olycka eller har köpt någonting i dåligt skick. Då vill man kanske få ersättning så det är bra att veta vilken myndighet man behöver kontakta i olika fall.

Efter att ha gått igenom frågorna på Hallå Nordens webbsida kan man bilda sig en helhetsbild om de ärenden som väcker frågor hos nordbor. Man kan märka att nordbor känner till att de nordiska länderna liknar varandra mycket men de är inte säkra på hurdana skillnader det finns och hur stora skillnaderna är. Orsaken till de flesta problemen är byråkratin: man vet inte vilka papper man ska fylla i, i vilken administration och vem man ska kontakta vid olika problem. Sådana problem har man säkert i hemlandet också men det är troligen svårare i ett annat land på ett annat språk. Man vill kanske inte ta risker och bara lita på att problemet löses på samma sätt som i hemlandet utan man frågar hellre hur allt fungerar i det andra landet. Då kontaktar man ofta Hallå Norden och försäkrar sig ifråga om den sak man har funderat på.

I flera fall var man osäker på sina rättigheter både i hemlandet och i det främmande landet; vad som händer med rättigheterna i hemlandet om man har ett annat medborgarskap eller om man folkbokför sig. En annan sak som väckte frågor var hur man kan avnjuta sociala förmåner i ett annat nordiskt land. Av socialskydd var bland annat gravida, arbetslösa, studenter och pensionärer intresserade. Flera nordbor pendlar mellan två nordiska länder och det är inte alltid lätt att kombinera ett liv i två länder. Administrativa problem kan dyka upp såsom beskattning eller bostad. För att undvika större problem är det bra att ta reda på vissa saker på förhand.

Det som inte väckte frågor var språksvårigheter när man flyttar till ett annat nordiskt land. De enda frågor som gällde språk handlade om skolor och om undervisningen ges på ett annat språk än det språk som talas i landet. Ett par möjliga orsaker dyker upp i mitt huvud: att nordbor litar på att de klarar sig överallt i Norden och att de kanske inte

skulle flytta till ett annat nordiskt land utan tillräckliga språkkunskaper. Kanske associerar man Hallå Nordens informationstjänst med mera administrativ hjälp, sidan är ju Nordiska ministerrådets tjänst. Hur som helst, frågor om internordiska språksvårigheter finns inte på Hallå Nordens webbsida.

Eftersom det inte finns information om hur gamla frågorna på Hallå Nordens webbsida är, kan det vara riskabelt att dra slutsatser och göra generaliseringar. Det är precis det jag har gjort när jag har analyserat frågorna med hjälp av innehållsanalys som används för att göra uppprepbara slutsatser och på det sättet generaliseringar (Denscombe 2000). Jag vet inte hur lång tid frågorna representerar och kan därför inte veta om de slutsatser som jag har dragit är relevanta. Det finns ändå ingenting som skulle syfta på att frågorna *inte* är relevanta. Det skulle vara märkligt om Hallå Norden hade information som inte kan användas längre. Därför vågar jag använda de resultat som jag har fått för att få en helhetsbild av nordbors funderingar när de planerar att flytta till ett annat nordiskt land.

4.2 Nordliks-rapporterna

Med hjälp av nordiska studenters rapporter om sin utbytestid i ett annat nordiskt land kommer jag att analysera hur studenter har upplevt det att bo och studera i olika nordiska länder. Jag kommer att analysera 26 rapporter som mestadels är skrivna av finnar men jag har också möjlighet att använda rapporter skrivna av danskar och en norrman. Det är intressant att undersöka hurdana upplevelser studenterna har haft i vardagslivet och med språket. Först går jag igenom hurdana upplevelser nordiska studenter har haft ifråga om att bo i ett annat nordiskt land och hurdana skillnader och likheter de har upplevt i allmänhet. Sedan undersöker jag hur de har upplevt att studera i ett annat nordiskt land och hurdana skillnader och likheter det finns i de nordiska universitetssystemen. Till sist har jag ett eget avsnitt för språkproblem.

4.2.1 Upplevelser i allmänhet

När man flyttar till ett land som liknar det egna hemlandet märker man lättare de små skillnader som finns mellan länderna. Man behöver dock vistas en längre tid i det andra landet för att få en djupare bild av samhället och till exempel vardagslivet. Nordliksstudenter har alla studerat en eller två terminer i ett annat nordiskt land och på det sättet bekantat sig med den nordiska kulturen.

Av de 17 finländare vars rapporter jag analyserar studerade 14 i Sverige. Två studenter studerade i Stockholm, två i Uppsala, tre i Umeå, tre i Göteborg och fyra i Lund. När de motiverar sina val av studiestad framträder ord som *lockande, enkelt, intressant, exotiskt* och *storstad*. De hade åkt till Sverige bland annat för att *lära sig prata svenska mer flytande*, för att *våga prata svenska* och för att *bekanta sig med den svenska kulturen och studentlivet i Sverige*. En hade valt att studera i Lund eftersom hon *inte ville träffa så mycket andra finländare*. En annan finländare valde Göteborg eftersom staden var mer *europaisk* och *Stockholm låg för nära Finland*. De flesta tog kurser i svenska för att lära sig mer svenska men det fanns också studenter som tog andra kurser, till exempel andra skandinaviska språk, Nordenkunskap, språkinläring, tvåspråkighet samt engelska.

För finländare ligger Sverige och den svenska kulturen nära. Det finns intresse för grannlandet även om det pågår en ständig debatt om man ska ha kvar den obligatoriska svenska undervisningen (Pakkoruotsi.net 2010). Det är lätt att åka till Sverige från Finland och många finländare har åtminstone sådana kunskaper i svenska att de klarar sig som turister. På grund av en likadan kultur och närheten är det inte så ovanligt att finländare söker sig till Sverige för att studera eller arbeta. Många svenskstuderande studerar i Sverige till exempel för att göra språkpraktik. Det finns givetvis studenter som studerar i andra nordiska länder men för finskspråkiga är tröskeln att flytta till Sverige än andra länder lägre.

Fyra finländska studenter av 14 ansåg att människor var glada och vänliga i Sverige och när man jämför finländare och svenskar känns det som om finländare är osociala och

tysta. Det finns ändå skillnad i vilken del av Sverige studenterna har bott; de som tyckte att svenskar är vänliga och sociala hade gjort sitt utbyte i Göteborg eller i Lund, dvs. i södra Sverige medan en student som hade bott i Umeå tyckte att svenskar är ganska tysta, liksom finländare. Även om finländska studenter tyckte att svenskar är trevliga var det ändå svårt för många att nå svenska studenter när man var en utländsk student. Också en dansk student som hade studerat i Uppsala tyckte att det inte var lätt att få svenska vänner utan man tillbringade tid med andra utländska studenter.

Även om många Nordliksstudenter ansåg att det var svårt att skaffa svenska vänner var det dock många som blev bekanta med sina svenska kurskamrater och var aktiva också utanför universitetet. Ett par studenter deltog i svenska församlingar och skaffade svenska vänner på det sättet. Tre studenter blev medlemmar i nationerna som finns i Uppsala och i Lund. De som var aktiva utanför universitetet hade inte så stora problem med att skaffa svenska vänner som de som inte deltog i aktiviteter. Genom att man var en utbytesstudent tillbringade många studenter tid också med andra utbytesstudenter. I Sverige är det vanligt att bo i en studentkorridor där atmosfären är mycket internationell. Det verkade också vara lättare att skaffa vänner från andra länder än från Sverige för studenterna hade grannar från olika länder och det organiserades flera aktiviteter för utbytesstudenter.

Trots den internationella miljön som omgav utbytesstudenterna fanns det också en nordisk miljö för ett par Nordliksstudenter; till exempel en dansk som gjorde sitt utbyte på Färöarna tillbringade sin tid med andra nordiska studenter. Att studera på Färöarna lockar kanske inte så många utländska studenter men för Nordliksstudenter är det inte en lika ovanlig tanke. Därför finns det troligen en mer nordisk miljö på Färöarna. Givetvis är det möjligt att skapa en nordisk miljö också på andra ställen; en norrman som gjorde sitt utbyte i Köpenhamn tyckte att det var mycket nordisk atmosfär och mycket utbytesstudenter från andra nordiska länder.

När finländare eller danskar flyttar till Sverige eller en norrman till Danmark är det ganska osannolikt att de möter stora kulturella skillnader. Situationen kan vara annorlunda när landet ligger längre bort. Det finns finländska och danska studenter som

gjorde sitt utbyte på Island och en dansk som bodde på Färöarna. Både de finländska studenterna och den danska studenten ansåg att Island är ett ganska annorlunda land än Finland och Danmark. Många tyckte att Island var ett mycket dyrt land att bo i. Den största skillnaden var ändå islänningars mentalitet. För studenter var det problem att förstå islänningars ”ta det lugnt”-attityd, dvs. det tog lång tid för att få allt fungera och islänningars nej betydde inte alltid nej. I andra nordiska länder är man troligen van vid att allt fungerar och när man säger något så håller det. Finländarna upplevde att det var svårt att vänja sig vid den isländska kulturen. Färöarna, liksom Island ligger lite isolerat och har därför speciella särdrag i kulturen. Den danska student som gjorde sitt utbyte på Färöarna upplevde att kulturen är lite annorlunda men hon hade inga större svårigheter att integrera sig. Det kan bero på att Färöarna är en autonomi inom Danmark och danska har en officiell status på Färöarna (Karker 1997). Den danska studenten ansåg ändå att skillnaden mellan färingar och danskar är att färingar är mer informella när det gäller bland annat titlar.

När man börjar studera i ett annat land möter man en hel del utmaningar innan man kommer igång i det nya landet. Nordliksstudenter har haft svårigheter med flera praktiska ärenden när de har flyttat till ett annat nordiskt land. Tre finländska studenter och en norsk student skrev att det var nästan omöjligt att öppna ett bankkonto eller skaffa ett telefonabonnemang när de inte hade skaffat ett personnummer eller inte var folkbokförda i det land de flyttade. I det följande finns ett exempel på denna situation:

Ex. 15 Selv om man har åpne grenser i Norden og en nordmann kan bo i Danmark uten å være folkeregistrert der, er det nesten umulig å gjøre noe som helst i landet uten cpr-nummer (centralt personregister). (En norrman i Danmark)

Enligt Norrback kan olika personnummersystem i de nordiska länderna orsaka problem vid flyttningen (Norrback 2002). Det kan hända att många studenter inte var förberedda på att ta hand om administrativa ärenden eftersom de tänkte stanna i det andra landet högst två terminer och de tänkte kanske att det räcker med att ha studierätt. Sådana ärenden kan åstadkomma problem om man inte har tagit reda på dem på förhand.

Skillnader i byråkratin i olika nordiska länder var en sak som väckte uppmärksamhet hos några Nordliksstudenter. Tre finländska studenter som studerade i Sverige tyckte att byråkratin är värre än i Finland. Också en dansk student som studerade i Sverige tyckte att man måste ha tålamod för att hantera den svenska byråkratin. Sverige verkade inte ändå vara det enda landet där byråkrati finns; också en finsk student i Norge tyckte att administrativa ärenden var mer krävande än i Finland, som framgår i följande exempel:

Ex. 16 Till en finländare tar många olika saker i Norge väldigt lång tid och kräver extra många blanketter innan de är färdiga och man får ett svar. (En finländare i Norge)

Orsaken till att flera Nordliksstudenter ansåg byråkratin vara värre i det nya landet kan bero på att studenterna var tvungna att hantera med byråkratin mer. Att ta hand om olika administrativa ärenden man ska göra i det nya universitetet på ett främmande språk kan kännas mer krävande än man är van vid.

4.2.2 Att studera i ett annat nordiskt land

En orsak till att nordiska studenter vill studera i ett annat nordiskt land är troligen likadana universitetssystem. De nordiska länderna har en likadan utbildningsbakgrund (Norden 2009c) och det underlättar när man planerar sina utbytesstudier. Fyra finländare som studerade i Sverige skriver ändå i sina rapporter att universitetssystemet i Sverige är ganska annorlunda jämfört med Finland; i Sverige har man helkurser och delkurser och det vållade problem för finländska studenter att ta reda på hurdana kurser man kan ta.

Ex. 17 ... kurssystemet i Lund var mycket mera förvirrande än här i Finland... (En finländare i Sverige)

Också en norrman som studerade i Köpenhamn märkte att universitetssystemen är annorlunda i Norge och i Danmark. Hon ansåg att det var svårt att överföra de danska poängerna till det norska systemet eftersom systemet inte är detsamma. Efter att

studenterna hade bekantat sig närmare med de lokala universitetssystemen var det bara små skillnader de märkte när det gällde undervisningen, som framgår av följande exempel:

Ex. 18 ... föreläsningar är mer avspänd och interaktionen mellan föreläsare och studerande är friare. (En finländare i Sverige)

Några studenter tyckte att kurserna var mer krävande än i Finland men det var på grund av ett stort antal hemuppgifter. Det betydde att man hade färre föreläsningar och mer fritid men man var tvungen att arbeta mycket mer hemma. Trots skillnader ansåg ett par finländska studenter att det inte finns skillnader i undervisningskvalitet; studenterna kände att de använde lika mycket tid till studier som de gjorde i Finland. På det sättet är de svenska och finska universitetssystemen likadana vilket är inte överraskande eftersom Finland och Sverige liknar varandra på många sätt.

En skillnad som ändå träder fram är mängden diskussioner under lektionerna i de svenska universiteten. Fyra finländska studenter var förvånade över att man hellre diskuterar under lektionen än bara lyssnar på föreläsare och gör anteckningar. Studenterna var mer interaktiva och lektionerna bestod ofta av olika grupparbeten. Lärare och annan personal uppskattade också personliga kontakter mer än kontakt genom e-post. Ibland hände det att lärare inte ens svarade på sin e-post men var mycket hjälpsam när man besökte honom eller henne personligen. Att det inte finns så mycket diskussion under lektioner i Finland märkte också en dansk student som studerade i Helsingfors; hon tyckte att stämningen på lektionerna var annorlunda än i Danmark och ”der er ikke mange, der siger noget i diskussionerne”. Hon ansåg att det var helt vanligt att studenterna satt tysta under lektionerna, vilket inte är vanligt i Danmark.

Är tystheten typisk för den finska mentaliteten? Eller är det bara skillnader i undervisningsmetoden som gäller? Att det inte finns så mycket diskussion mellan lärare och studenter under lektioner i Finland är något som skiljer det finländska universitetssystemet från andra nordiska länder. Finländska studenter är inte vana vid att diskutera under lektionerna och det verkade vara den största skillnaden mellan

universitetssystemen i Finland och i Sverige. Enligt rapporter av en norrman och en dansk som studerade i Danmark respektive Island finns det inga större skillnader i undervisningsmetoderna. Man kan kanske konstatera att Finlands undervisningsmetoder skiljer sig från andra nordiska ländernas undervisningsmetoder när det gäller kommunikation mellan studenter och föreläsare.

Nordliks-rapporterna ger en omfattande bild av finländska studenters erfarenheter i Sverige, men det är också intressant att se hur finländare har upplevt att studera även i andra nordiska länder. Det finns två rapporter av finländska studenter som har studerat på Island och två i Norge. De finländare som studerade på Island valde att studera mestadels isländska vid universitetet i Reykjavik. Det nämns inga större skillnader mellan universitetet på Island och i Finland, bara att undervisningen är mer individuell på grund av små klasstorlekar. Det kan ändå vara på grund av att det inte finns så många utländska studenter som studerar isländska vid universitetet. Den ena studenten ansåg att lektionerna vid universitet var avslappnade och kursutbudet omfattande. Mer får man egentligen inte veta om hur det var att studera vid universitet på Island; det finns mer information om kursernas innehåll än tankar om universitetssystemet. Detsamma gäller de två finländarnas rapporter från Norge. En av de två studenter som studerade i Norge ansåg att studiesättet i Norge inte skiljer sig från vad hon vant sig vid och de små skillnader som dyker upp kan tänkas vara kulturella skillnader.

Genomgången av Nordliksstudenternas tankar om att studera vid ett annat nordiskt universitet visade alltså att finländska studenter nämnde mer skillnader mellan universitetssystemen i Finland och i Sverige än till exempel mellan Finland och Norge eller Finland och Island. Det kan bero på att finländare antar att de finska och svenska universitetssystemen är nästan likadana och när de börjar studera märker de därför lättare de små skillnader som finns. De studenter som studerade i Norge och på Island har troligen antagit att det finns skillnader och därför är de inte förvånade över skillnaderna. Det kan vara orsaken till att de inte nämner alla skillnader i sina rapporter.

4.2.3 Språksituation

Anledningen till att jag har valt ett eget avsnitt för språksituationen är att den nordiska språkförståelsen är en viktig del av den nordiska identiteten och det är viktigt att veta hur bra nordiska studenter förstår varandra. Genom att analysera Nordliks-rapporter får man inte en heltäckande uppfattning av studenternas språkförståelse eftersom alla nordiska länder inte är representerade men man får en ganska omfattande bild av situationen ändå.

Alla finländska studenter vars rapporter jag analyserar är finskspråkiga. Rapporterna ger inte information om hur bra studenterna kan svenska men jag antar att alla har goda kunskaper eftersom de har studerat svenska vid universitet i flera år. Många, speciellt de som åkte till Sydsverige, var ändå osäkra på hur de skulle klara sig på svenska.

Ex. 19 ... först var jag lite rädd för hur jag kommer att klara mig med alla svenskspråkiga (läs: skånskspråkiga)... (En finländare i Sverige)

Om man har lärt sig finlandssvenska vid universitet i Finland kan det vara svårt att förstå svenska dialekter i början. Ett par studenter var också oroad för att bli förstådda i Sverige med finlandssvenskt uttal. En finländsk student som studerade i Norge hade svårigheter med norska först men var förvånad över hur snabbt man blev van vid språket.

De som studerade i Lund märkte att dialekten var ganska stark och det tog tid att vänja sig vid den. Efter ett tag var det dock lättare att förstå skånskan och många av deras kurskamrater talade inte dialekt; de var antingen från andra delar av Sverige eller så var svenska deras andraspråk. För ett par finländare var det också svårt att våga tala svenska. En student märkte att hennes språkanvändning var begränsad och hon upprepade samma uttryck. Hon ville inte säga någonting fel utan planerade väl vad hon skulle säga. Då blev hon inte så aktiv och flytande i svenska som hon ville. En finländsk student som studerade på Island hade ett likartat problem; hon lärde sig isländska men vågade inte använda det hon hade lärt sig utan använde engelska i stället.

Det känns som om många finländare är blyga för att använda sina språkkunskaper i Norden. Även om de har läst svenska och de klarar sig med språket är de inte så särskilt säkra på att de kan använda sina språkkunskaper i alla situationer. Enligt flera finländska studenter vållade språket inga problem under lektionerna men att ta hand om bland annat administrativa ärenden var svårt på svenska.

Liksom finländska studenter, hade också danska studenter svårigheter med språket. De danskar som studerade i Sverige var förvånade över språkproblemen; de hade trott att man klarar sig helt bra med danska i Sverige. När det gällde skrivet språk fungerade allt utan problem men problem dök upp när danskar och svenskar talade. Svenskar hade problem att förstå talad danska och tvärtom, även om danskarna förstod talad svenska bättre än svenskar förstod danska. Flera danskar försökte också tala svenska. En dansk som studerade på Färöarna hade inte språkproblem eftersom de flesta färingarna talade danska. En annan dansk student som studerade vid Helsingfors universitet märkte att finlandssvenskar förstod relativt bra danska men med finskspråkiga studenter talade hon bara engelska.

Alla undersökningar som har gjorts om internordisk språkförståelse har visat samma resultat som Nordliksstudenter beskriver: för finskspråkiga är det svårast att kommunicera med andra nordbor och danska, speciellt talad danska vållar problem i internordiska kommunikationssituationer (se t.ex. Haugen 1953; Nordiska Rådet 1973; Börestam Uhlmann 1991; Løland 1997). Det beror också på det ställe där internordisk kommunikation äger rum; i Finland är man troligen inte så van vid att höra till exempel danska som i Sverige eller i Norge. I Sverige är förståelsen av danska troligen bäst i södra Sverige medan man inte är så van vid danskan i norra delar.

Vad som överraskade många Nordliksstudenter var att man använde mycket engelska, både vid och utanför universitetet. Exemplet nedan är en åsikt bland flera finländare som ansåg att engelskan har större roll vid universitetet och i samhället i Sverige än i Finland:

Ex. 20 ... största delen av kurslitteraturen var på engelska vilket verkar vara redan andra språk i Sverige i stället för främmande språk. (En finländare i Sverige)

Att engelskan har en viktig roll i undervisningen är inte bara en svensk företeelse utan engelskan används mycket också i andra universitet. En dansk student som studerade i Norge var överraskad över att det mesta kursmaterialet som hon fick var på engelska även om hon tog kurser för nordiska studenter. Det kan hända att de Nordliksstudenter som studerade som utbytesstudenter tog sådana kurser som andra utbytesstudenter också kunde ta och många Nordliksstudenter tillbringade därmed mer tid med andra nationaliteter. Det kan ge en något förvriden bild av användningen av engelska.

4.2.4 Sammanfattning

Det som framgår av rapporterna är att det finns skillnader i nordbors mentalitet; finländare anses vara tysta och osociala, svenska är vänliga och islänningar är Skandinavien italiener med sin *låt gå*-stil. Det skulle ha behövts mer rapporter för att få en bild av andra nordbors karaktär. Förutom att finländare är tysta verkar de också vara blyga att använda sina språkkunskaper. Det var många som inte litade på att de kan sköta ärenden på svenska. Det finns ett ekorrhjul här: när finländare inte vågar tala svenska ger de en bild av att de är tysta och osociala och när de är tysta och osociala blir deras språkkunskaper inte bättre.

Även om det är lätt att flytta från ett nordiskt land till ett annat – det finns ju en gemensam arbetsmarknad och passfrihet – mötte Nordliksstudenter en hel del praktiska problem i det nya landet. Byråkratin och andra administrativa ärenden kan åstadkomma svårigheter när man inte är förberedd. Studenter som planerar att stanna högst ett år i ett annat land kan tro att man inte behöver fylla i massor av olika blanketter. De nordiska länderna liknar varandra så mycket att det kan hända att man antar att också olika administrativa håll liknar varandra. Skillnader kan komma som en överraskning.

Det är intressant att finländska studenter verkar undvika andra finländska studenter när de gör sitt utbyte i Sverige. Flera finländska studenter skrev att de tillbringade hellre tid

med andra utländska studenter än med tysta och osociala finländare. Det skulle vara intressant att veta om studenter från andra nordiska länder också undviker studenter av samma nationalitet eller om det är en finsk företeelse. Det skulle också vara intressant att veta om detta gäller bara Sverige eller också andra nordiska länder. Det är sant att det finns massor av finländska studenter i Sverige av historiska och kulturella skäl och många vill göra sitt utbyte för att träffa svenskar och lära sig svenska. Finländare och svenskar verkar vara så likadana att det inte blir en samhörighetskänsla med människor av samma nationalitet. Träffar en finländare en annan finländare utanför Norden är situationen troligen annorlunda. En dansk och en norrman vars rapporter jag analyserade verkade njuta av den nordiska miljön. Kanske det finns en samhörighetskänsla när det inte finns för många människor av samma nationalitet och kulturen inte liknar den egna kulturen för mycket.

4.3 Diskussionsforumet *Nordisk forum* på Facebook

Jag använder tre diskussioner på diskussionsforumet *Nordisk forum* som material samt går igenom kommentarerna på forumets startsida för att få veta vad nordbor diskuterar med varandra när det gäller Norden. Jag vill undersöka om man kan hitta en samhörighetskänsla mellan nordbor när de diskuterar. Jag försöker också hitta en nordisk känsla samt en nordisk identitet. Jag undersöker också nordbors språkanvändning; diskuterar de på sitt modersmål eller på engelska och vållar språket problem när de diskuterar.

Ett diskussionsforum är ett bra sätt att kommunicera med människor som är intresserade av samma saker. *Nordisk forum* samlar människor som är intresserade av att diskutera Norden med andra nordbor. Forumet har flera hundra användare och det skrivs i forumets informationsdel att målet för *Nordisk forum* är att ge information och väcka diskussion om ämnen såsom politik, näringsliv och kultur med flera. För att få veta användarnas nationalitet kan man betrakta användarnas namn och vilket språk de använder. Nationaliteten framgår ofta också i diskussioner och ibland står landet skrivet efter namnet men inte alltid. Det är inte alla användare som kommenterar på forumet.

4.3.1 Wallpost

Wallpost-sidan, dvs. forumets startsida har samlat in kommentarer från ivriga medlemmar som har hittat forumet. De första kommentarerna har skrivits redan när forumet grundades. Eftersom alla kan kommentera på startsidan och det inte finns något speciellt diskussionstema där kan man snabbt få en helhetsbild av de teman som väcker diskussion hos nordbor. Att det finns kommentarer om flera olika teman och ingen röd tråd är troligen på grund av att kommentarerna har skrivits ganska snabbt efter att forumet grundades (april 2009). När man läser snabbt igenom kommentarerna kan man märka att det finns flera diskussionsämnen som skulle kräva mer diskussion. Det finns ändå så många olika diskussionsämnen att det inte blir någon riktig diskussion utan forumet börjar bara få sin form och sitt tema. I stället för diskussion har man föreslagit olika diskussionsämnen.

En av de första kommentarerna är en länk till en artikel som handlar om likgiltigheten i det nordiska samarbetet, dvs. människors likgiltighet mot det nordiska samarbetet hotar utvecklingen av samarbetet. En dansk medlem hade läst artikeln och frågar andras åsikter om den. Det väcker lite diskussion och flera medlemmar har förslag på hur man kan förstärka det nordiska samarbetet. Det är många som påpekar att det nog finns politiskt samarbete men en vanlig människa har svårigheter att följa olika beslut och avtal. I stället borde man göra annat slags samarbete synligare.

Språksamarbete är viktigt enligt flera medlemmar. Idealet är att man skulle kunna läsa nordiska böcker och titta på nordiska teveprogram på originalspråk. Det här är dock ett förslag från Danmark men språkgemenskap uppskattas också av finländare; ett finskt förslag är att det borde finnas likadana rättigheter för nordiska språk i de nordiska ländernas lagar. Ett gemensamt högskolesystem och bland annat nordiska sommarläger för barn och unga föreslås också för att förstärka samarbetet. Under diskussionens gång märker medlemmarna att det nog finns samarbete på olika håll men det finns brister i informationen om samsarbetsmöjligheterna.

Det var redan på 1940-talet som det nordiska språksamarbetet började bli allt viktigare och det ledde till grundandet av nationella språknämnder. Språknämnderna har haft nordiska språkmöten sedan 1950-talet och ett långvarigt samarbete ledde till tanken på en gemensam nordisk språknämnd. Språknämnden, som nuförtiden heter Ekspertgruppen Nordens Sprogråd, har som funktion att förstärka språksamarbetet. (Løland 1997: 25–30, Språknemndene i Norden 2010.) Eftersom det finns flera kommentarer om samarbetet på forumets startsida kan man förstå att ämnet är viktigt för nordborna. Någon större generalisering kan man inte göra utifrån Facebooks diskussionsforum men man får en uppfattning om vad som intresserar nordbor på gräsrotsnivå. Det är dock viktigt att komma ihåg att forumet är för människor som är intresserade av nordiska ärenden; alla nordbor är knappast intresserade av det nordiska samarbetet.

Medan det tycks vara brist på information när det gäller nordiskt samarbete, anser flera nordbor att det inte finns tillräckligt nyheter med om olika grannländer. En svenskboende finsk undrar till exempel över de få nyheter om Grönland som finns i svenska nyheter. En orsak till detta föreslås vara att det finns så få grönlänningar. Det är ju sant att Grönland ligger långt borta från de flesta nordiska länderna och det kan hända att nyheter från Grönland inte når speciellt Sverige och Finland. Ändå ligger Island ganska nära Grönland och Grönland är ju ett område som tillhör Danmark så det borde finnas flera grönländska nyheter inom dessa områden. På forumets startsida finns det flera argument ifråga om svenska nyheter och brist på nyheter från andra nordiska länder. Det skulle vara intressant att se mer diskussion om de nordiska informanternas intresse för grannländernas nyheter, till exempel vilka ämnesområden som når över nyhetströskeln. Att veta vad som händer i grannländerna, och inte bara i de närmaste grannländerna skulle göra människor mera medvetna om vad som händer i Norden.

Ett sätt att förstärka det nordiska samarbetet och samhörighetskänslan är vänortssamarbete. Detta ämne har också väckt kommentarer på forumets startsida. Några är oroade för att sammanslagningar av kommuner hotar vänortssamarbetet och de funderar över lösningar på det här problemet. Problematiskt är också att vänortssamarbetet inte uppskattas tillräckligt även om vänortssamarbetet är en viktig del

av det nordiska samarbetet. Enligt Sandberg började vänortssamarbetet redan år 1939 och har nuförtiden mer administrativ betydelse. Vänortssamarbetet bygger upp en internationell vänskap och ger möjligheter till delade erfarenheter och idéer. Nordiska kontakter fås bland annat genom kulturellt utbyte och skolutbyte. (Sandberg 2002.) En medlem på forumet ger ett tips på en bok om vänortssamarbete. Att det har skrivits en bok om samarbetet visar dess betydelse men liksom i flera situationer känner flera nordbor att det inte finns tillräcklig information om detta. Det är viktigt att fundera på bättre sätt att få fram olika former av samarbetet och göra dem synligare.

På forumets startsida kan man också ställa frågor om man funderar på någonting och vill ha svaret snabbt. Det finns till exempel en fråga om hur man kan hitta information om ungdomspolitiken på Island. På sidan kan man både fråga efter länkar till någonting man inte hittar själv eller så kan man också ge länkar till webbsidor man anser vara intressanta. På forumets startsida finns det till exempel länkar till konferenser, artiklar och evenemang. Forumets startsida är ett bra ställe att ge tips och få tips eftersom sidan öppnas direkt när man öppnar Nordisk forum.

Efter att ha läst forumets startsida kan man redan hitta någon slags samhörighetskänsla mellan nordbor. Det är många som betonar hur viktigt det nordiska samarbetet är, politiskt samarbete förstås men också samarbetet på gräsrotsnivå; nordbor vill se bland annat språksamarbete och skolsamarbete och de vill också se barn och ungdomar träffa andra nordiska barn och ungdomar. Att kunna förstå varandra i Norden är kanske den viktigaste faktorn för att bringa nordbor närmare varandra. Enligt Stier (2003 & 2009) skapar ett gemensamt språk samhörighetskänsla och är en del av identiteten; en viktig del av den nordiska identiteten och samhörighetskänslan är att kunna använda skandinaviska språk när man kommunicerar med andra nordbor. Janfelt skriver att man började tala om identiteter och samhörighetskänsla i Norden efter första världskriget och Föreningen Norden grundades för att förstärka kontakten och förståelsen mellan människor i Norden. (Janfelt 2005.) Samarbete och språkgemenskap väcker diskussion hos nordbor och de anses vara de faktorer som skapar samhörighetskänsla.

Diskussionsforumets startsida visar lite vad forumet innehåller. Det finns olika diskussionsämnen och åsikter från människor som är intresserade av Norden. Det finns kommentarer från Finland, Norge, Sverige, Danmark och Färöarna, dvs. de flesta nordiska länderna är representerade. Inga språkproblem kan märkas mellan medlemmarna som har kommenterat på startsidan utan kommunikationen äger rum på flytande skandinaviska. Det kan ju hända att de som inte förstår så mycket skandinaviska inte har kommenterat heller. Hur som helst, det syns att nordbor har mycket att diskutera med varandra.

4.3.2 Fritt fram!-diskussion

Medan kommentarer på forumets startsida handlar om flera olika teman har diskussioner på forumet bara ett tema där man kan byta åsikter om olika teman. Den första diskussion som jag analyserar handlar om Norden i den globaliserade världen. Diskussionens initiativtagare frågar om det är gammaldags att tala bara om ”nordisk ditt och datt” när världen är så globaliserad och nuförtidens tema är internationalisering. Frågan får genast feedback. Många som kommenterar påpekar att det nordiska samarbetet är viktigt för vidare internationellt samarbete och att tillsammans är de nordiska länderna starkare i omvärlden. Enligt flera medlemmar är både det nordiska och internationella samarbetet viktigt och de utesluter inte varandra. Det ges exempel som samarbeten med EU och Nato (Danmark, Norge och Island), även om det finns internationellt samarbete finns det också starkt nordiskt samarbete.

Diskussionens tema känns paradoxalt eftersom man får en bild av att globaliseringen är ett seriöst hot för det nordiska samarbetet även om det nordiska samarbetet anses vara tillräckligt starkt. Kanske diskussionens början uppfattas som en provokation; initiativtagaren frågar om det är gammaldags att tala om det nordiska samarbetet och vill att medlemmar ger åsikter om detta. Den allmänna åsikten är att det nordiska samarbetet klarar sig inte utan internationellt samarbete och tvärtom.

Diskussionen leder till en fråga: kan nordborna behålla sin identitet trots globaliseringen? Flera medlemmar anser att Norden inte klarar sig utan internationellt

samarbete men Norden kan också ge mycket till omvärlden. En dansk medlem påpekar att Norden är en föregångsregion och skulle kunna vara en vägvisare för andra länder:

Ex. 21 Samtidig med at tusindevis af arbejdspladser flyttes til Polen, Kina, Indien og andre lande med lave lønomkostninger, så har man i de nordiske lande på samme tid formået at forøke beskæftigelsen – alltså flere arbejdspladser – og at fastholde store permanentet overskud i samhandelen med udlandet. (Danmark)

Den danske medlemmen anser att medan några länder har flyttat tusentals arbetsplatser till andra länder försöker de nordiska länderna ändå hålla arbetsplatser i Norden och på det sättet behålla produktion i Norden. Naturligtvis har de nordiska länderna också flyttat produktion till länder med låga omkostnader men produktionen i Norden ökar. Poängen är att andra länder skulle kunna ta exempel från Norden på flera sätt och därför är det också viktigt att det nordiska samarbetet fortsätter.

När det talas om den nordiska identiteten kommer också USA:s och västvärldens inflytande med i diskussionen. En svensk medlem oroar sig över att nordbor kommer att tappa sin identitet när den amerikanska ideologin blir allt mer inflytelserik. Frågan är vad som kommer att hända i framtiden om nordbor glömmer bort sina egna traditioner och ideologi. Svaret blir tröstande: det är troligen USA som kommer att påverkas av den nordiska välfärdsmodellen och det finns ingenting som skulle hota den nordiska identiteten. Nedan finns ett exempel på detta:

Ex. 22 Præsident Obama ønsker som bekendt en sundhedsreform i USA, så alle kan få gratis sygehusbehandling. (Danmark)

I diskussionen framgår inte exakt vad som menas exakt med den nordiska identiteten men det talas om den nordiska välfärden och samhällsmodellen. Enligt Gardberg (1991) har etnicitet en viktig roll i identiteten, man är till exempel nordisk. Gardberg talar också om den nordiska identiteten på makronivå och mikronivå; medan skillnader mellan de nordiska länderna betonas på mikronivån, jämförs skillnader mellan omvärlden och de nordiska länderna på makronivån. När medlemmar på forumet talar

om den nordiska identiteten tänker de kanske att Norden är en helhet och det finns en samhörighet i Norden tack vare likadana samhällsmodeller.

Fritt fram!-diskussionens tema är alltså Norden i den globaliserade världen samt omvärldens inflytande på den nordiska identiteten. Diskussionens tema visar en samhörighetskänsla mellan forumets medlemmar; människor är oroade för vad som kommer att hända med Norden genom globaliseringen och om det är möjligt att behålla den nordiska identiteten trots hot från omvärlden. Det verkar vara viktigt att kunna behålla den nordiska samhörigheten eftersom de nordiska länderna är starkare tillsammans bland annat i det internationella samarbetet.

4.3.3 Nordisk känsla-diskussion

I Nordisk känsla-diskussion diskuterar nordbor vad den nordiska känslan är för något. Det finns ingen inledning till begreppet, till exempel hur den nordiska känslan definieras, utan medlemmar nämner saker som de tycker att formar den nordiska känslan. De flesta kommentarerna handlar om naturen. Det finns medlemmar från flera nordiska länder som tycker att den nordiska naturen är en del av en nordisk känsla och den enar nordbor. Med den nordiska naturen menas ljusa sommarkvällar, vilda skogar, väldigt vacker natur och ”masser af plads”. En dansk medlem påpekar ändå att Danmark inte är liksom de andra nordiska länderna; somrarna är inte så ljusa och det finns inte lika mycket utrymme i Danmark på grund av landets storlek. Den idylliska naturen väcker ändå samhörighetskänsla mellan nordbor.

Medlemmar på diskussionsforumet är också eniga om att nordbors mentalitet är en del av den nordiska känslan. Människorna är fåordiga och ibland osociala men ändå rättfärdiga och ärliga. Det här är också en allmän åsikt utanför Norden; nordborna anses vara anspråkslösa och de är inte så öppna som människor utanför Norden är vana vid (Bgoya 2000; Castiglione 2000; Martin 2000). Nordborna själva tycker troligen att det är helt normalt att vara tystlåten och hålla sig tyst när det inte finns någonting att säga. När nordbor hör från utlänningar om fåordigheten börjar de tänka på den och förstår att det är någonting som finns bara i de nordiska länderna. Också här är danskarna lite

annorlunda; medlemmar på diskussionsforumet anser inte att danskarna är speciellt tysta. Enligt en finlandsvensk medlem är det just tystheten som gör nordborna så lika varandra. Också den nordiska ärligheten och rättfärdigheten uppskattas av nordborna.

Enligt flera medlemmar är också välfärden en del av den nordiska känslan. Att det finns möjligheter för alla, att människor är fria att förverkliga sig själva och att de förstår till stor del varandras språk är någonting som enar nordbor. Det nordiska samarbetet förstärker den nordiska identiteten men det finns medlemmar som tycker att det inte behövs politiskt samarbete för att behålla samhörigheten utan det räcker med det folkliga samarbetet, dvs. att vara i kontakt med andra nordbor. Det finns flera medlemmar på diskussionsforumet som är gifta med en annan nordbo eller deras barn lever i ett förhållande med en nordbo. Att nordborna kan flytta fritt i Norden och arbeta åstadkommer givetvis förhållanden där människor är från olika länder. Det åstadkommer också att människor blir intresserade av varandras länder och det förstärker också det folkliga samarbetet.

Vad som väcker funderingar hos medlemmar på forumet är skillnader mellan Danmark och de andra nordiska länderna. Att Danmark är ett litet land och inte har en likadan natur som de andra nordiska länderna gör Danmark lite annorlunda. En finlandsvensk medlem påminner också att till exempel på bokmässan i Göteborg där andra nordiska länder deltog var Danmark borta. Det nämns inte i de böcker som handlar om Norden och det nordiska samarbetet att Danmark skulle vara annorlunda än de andra nordiska länderna utan Norden behandlas mer som en helhet. Ändå känns Danmark vara annorlunda än de andra nordiska länderna. Detta gäller också språket; flera undersökningar har visat att talad danska vållar mest svårigheter i internordisk språkförståelse (Haugen 1953; Nordiska Rådet 1973; Börestam Uhlmann 1991; Løland 1997). Att Danmark skulle vara annorlunda än de andra nordiska länderna är helt logiskt; landet ligger ju närmast andra europeiska länder och har därför fått mer influenser än till exempel Norge. Kanske Danmark fungerar som en länk mellan Norden och Europa och man kan se både nordiskt och europeiskt inflytande i den danska kulturen.

I Nordisk känsla-diskussionen har medlemmar gett en väldigt idyllisk bild av Norden och den nordiska känslan. Det känns som om Norden är en perfekt region där välfärden fungerar, människor är fria, naturen är otroligt vacker och människor förstår varandra. I denna diskussion talas inte om de problem som de nordiska länderna kanske har. Det känns som om den nordiska känslan består av positiva saker och de negativa saker är bara någonting som alla länder har men de är inte en del av identiteten. Kanske den här positiva bilden hjälper till att behålla samhörighetskänslan och det stärker nordbors självkänsla när de vet att de bor i en av de bästa regionerna i världen. Givetvis vill man tänka positivt om det område där man bor och nordborna har flera orsaker till att tänka positivt. Kanske den nordiska känslan är en idyllisk tanke man vill behålla även om realiteten kan vara annorlunda.

4.3.4 Slut med Island?-diskussion

Den sista diskussionen jag analyserar handlar om finanskrisen på Island och Islands EU-medlemskap, vilket är aktuellt just nu (2010). Det är sju personer som diskuterar ämnet och ämnet har väckt långa kommentarer. Diskussionen börjar med en kommentar där Island kritiseras för att vara oansvarig och passiv i den gällande ekonomiska situationen. Det blir en ganska livlig debatt om ämnet och flera nordbor har förslag på hur finanskrisen skulle ta slut på Island.

Debatten får sin början när en dansk medlem undrar över Islands passivitet när det gäller att ta ansvar för den ekonomiska situationen. Det så självständiga och stolta landet har velat klara sig självt utan Europeiska unionen men nu när landet är i kris söker de om medlemskap i EU. Den danske medlemmen kritiserar Island för att söka medlemskapet av fel orsak. Dansken har mycket information om den politiska bakgrunden och är därför besviken på regeringen på Island. Kommentaren väcker diskussion och flera medlemmar vill försvara Islands beslut. Enligt medlemmar finns det både fördelar och nackdelar när det gäller Islands EU-medlemskap.

Många är oroad för hur den isländska identiteten kommer att förändras med medlemskapet men det sägs också att Island troligen blir starkare ekonomiskt med

eurosamarbetet. Det föreslås också en gemensam nordisk valuta för de nordiska länderna. Några tycker att det nordiska samarbetet blir starkare när alla nordiska länder blir medlemmar i Europeiska unionen. Nedan finns ett par exempel på medlemmars tankar om situationen:

Ex. 23 Jag tror att Island skulle ha klarat sig bättre i denna internationella kris om de hade varit del av ett större ekonomiskt valutasamarbete istället för att försöka upprätthålla världens minsta valuta. (Sverige)

Ex. 24 Hvad angår valutaen er det vel det eneste fornuftige for Island at bruge euroen. (Danmark)

När man läser diskussionen märker man att flera nordbor har förslag på hur Island borde hantera situationen och de är oroade för vad som kommer att hända med det nordiska samarbetet om Island blir medlem i Europeiska unionen. Det finns en samhörighetskänsla här; Island ligger kanske isolerat och längre bort från de andra nordiska länderna men nordborna är oroade för landets situation och vill hjälpa genom att ge förslag till att förbättra situationen.

Det finns inga isländska medlemmar i diskussionen vilket leder till ett nytt diskussionsämne: det är kanske en språkfråga att det inte finns några islänningar med i diskussionen. Andra deltagare ger förslag på att islänningar kanske inte kan tillräckligt bra skandinaviska för att delta i diskussionen eller så bryr de sig bara inte om ämnet. Ingen funderar ändå på att kanske det inte finns så många islänningar på diskussionsforumet som skulle vilja delta i den politiska debatten. En deltagare funderar också på användningen av engelska på forumet; skulle det bli mer diskussion om människor använde mer engelska i stället för att försöka på skandinaviska. Det finns inga kommentarer på engelska även om flera deltagare tycker att användning av engelska är helt acceptabelt.

Det finns mycket tankar kring valutan euro och dess påverkan på den isländska ekonomin men ingen har åsikter om Finland; Finland är ju det enda nordiska land där euron används. Det finns inga finländare som deltar i diskussionen utan det är bara

normän, danskar och svenskar som kommenterar. Kanske den mest intressanta kommentaren i diskussionen är från en dansk deltagare som skriver att Island med euron kan fungera som en förebild för bland annat Sverige när de tänker på att ta euro i bruk. Det känns som om deltagare i diskussionen är rädda för att Islands ökande samarbete med Europeiska unionen minskar Islands samarbete med Norden. Samtidigt tycker många att Europeiska unionen gör Islands förmåga att samarbeta bättre och på det sättet blir också det nordiska samarbetet starkare.

4.3.5 Sammanfattning

Efter att ha läst vad medlemmar på forumet har diskuterat märker man att nordbor vill hitta en nordisk samhörighetskänsla och de är stolta över den nordiska naturen och samhällsmodellen. Nordbor som är intresserade av nordiska ärenden anser ändå att det inte finns tillräckligt information om det nordiska samarbetet och de nordiska länderna skriver inte särskilt mycket om vad som händer i grannländerna. Medlemmar på forumet är ju alla intresserade av Norden eftersom de är medlemmar på forumet som handlar om Norden och därför fäster de troligen uppmärksamhet vid det som skrivs om Norden och det som inte skrivs. Forumets mål tycks vara att hitta samhörighet mellan nordbor och medlemmarna har hittat många saker som skapar samhörighet.

Språket är en viktig del av identiteten och samhörigheten. De diskussioner som jag gick igenom äger rum på skandinaviska och det finns inga kommentarer på engelska eller på andra nordiska språk än danska, norska och svenska. Språket väcker lite diskussion hos deltagare och den allmänna åsikten tycks vara att engelskan skulle vara helt acceptabel i diskussioner. Man kan kanske analysera språksituationen så att de som kan skandinaviska har kommenterat och de som inte kan håller sig tysta. Det verkar inte heller väcka missförstånd mellan olika skandinaviska språk; deltagare i diskussioner förstår varandra när det gäller språket.

Vad som är intressant att märka är att nordbor anser danskarna vara lite annorlunda än andra nordbor. Danskarna anses vara pratsamma, naturen i Danmark är inte typiskt nordisk och de deltar inte lika mycket i nordiska evenemang som andra nordiska länder.

Landets läge påverkar troligen detta; Danmark får influenser söderifrån mer än andra nordiska länder och landet är kanske samtidigt riktat både mot syd och nord medan andra nordiska länder fokuserar på grannländerna i Norden. Den allmänna åsikten är ändå att Norden fungerar bra som helhet och att det inte finns hot mot den nordiska samhörighetskänslan.

5 JÄMFÖRANDE DISKUSSION

Det är en utmaning att undersöka material som består av tre olika delar och försöka bilda en helhetsbild av dessa. Jag har undersökt frågor som nordbor har ställt när de har velat flytta till ett annat nordiskt land, jag har undersökt rapporter där nordiska studenter beskriver upplevelser om andra nordiska länder och jag har gått igenom ett nordiskt diskussionsforum där nordbor diskuterar nordiska ärenden. Det som kombinerar de här materialdelarna är ändå att alla ger en bild av det som väcker funderingar och tankar hos nordbor när de har att göra med andra nordiska länder. Tillsammans ger de här olika materialdelarna information om hur nordbor upplever Norden innan och efter de har bott i ett annat nordiskt land samt när nordbor kommunicerar med varandra.

Alla nordiska länder är representerade på något sätt i mina materialdelar. På Hallå Nordens webbsida finns det frågor om varje nordiskt land. På diskussionsforumet finns det kommentarer från alla nordiska länder utom från Island. Nordliks-rapporterna är från studenter från Finland, Danmark och Norge och studenterna studerade i Finland, Sverige, Norge, Danmark, Island och på Färöarna. Jag har alltså fått en bild av Norden som en helhet även om vissa länder är mer representerade än andra.

Det har varit intressant att analysera olika synvinklar ifråga om hur nordbor upplever Norden. Hallå Nordens frågor visar den allvarliga sidan; nordbor måste ta hand om flera olika ärenden när de flyttar såsom medborgarskap, försäkringar eller bankaffärer. Hallå Norden hjälper till att göra nordbors flyttning flytande och oproblematiske och hjälper till att nordbor känner till sina rättigheter i andra nordiska länder. Diskussionsforumet på Facebook ger en personligare och mer informell bild av nordbors tankar; medlemmar på forumet talar om aktuella teman och försöker hitta en samhörighetskänsla. När man läser diskussioner får man veta vad vanliga människor tänker om Norden och det folkliga samarbetets betydelse betonas i stället för det svårförståeliga politiska samarbetet.

Genom att läsa Nordliks-rapporterna får man en bild av studenters upplevelser när de redan har bott i ett annat nordiskt land. Rapporterna är subjektiva och de ger en bild av

upplevelser ur studenters perspektiv. På det sättet ger rapporterna annan slags information än till exempel Hallå Nordens frågor; man vet inte hurdana människor har ställt frågor. De kan vara gamla eller unga, män eller kvinnor och de har troligen annorlunda livserfarenhet. De som diskuterar på diskussionsforumet är alla intresserade av nordiska ärenden och det är möjligt att se lite bättre hurdana människor de är; man kan se deras profilbilder och på det sättet se hur de ser ut och genom att läsa deras kommentarer får man ett slags bild hurdana personligheter de är.

Nordliks-rapporterna och Facebook-diskussionerna innefattar information om tiden, dvs. man får veta när rapporterna har skrivits eller diskussionerna ägt rum. Hallå Nordens frågor innehåller ingen information om när frågorna har ställts och det kan vara problem när man analyserar frågor; man kan inte veta hur gamla frågorna är. Facebook-diskussionerna är aktuella nu när jag har analyserat dem men efter ett tag kan teman, såsom finanskrisen på Island, kännas gamla.

6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Nu, när jag analyserat mitt material och gått igenom en hel del litteratur om nordiskt samarbete, internordisk kommunikation och nordisk identitet, kan jag säga att jag har fått en omfattande bild av Norden som en helhet. Jag har naturligtvis haft breda kunskaper om Norden redan tidigare eftersom det är mitt intresseobjekt. Finland är ju en del av Norden, men om någon skulle ha frågat mig tidigare till exempel i vilka situationer man behöver folkbokföra sig i ett annat nordiskt land skulle jag ha inte kunnat svara på det. Det har varit intressant att undersöka hurdana funderingar eller uppfattningar nordbor har om andra nordiska länder eftersom det är något jag är intresserad av och det är också ett allmänt diskussionstema när jag kommunicerar med mina nordiska vänner.

Jag har lärt mig mycket om Norden och nordbors tankar och efter att jag har läst nordbors funderingar har min nordiska identitet blivit starkare. Jag tycker att det är viktigt för nordbor att hålla samman och förstärka den nordiska samhörigheten. Det har varit bra att få en så omfattande bild av nordbors tankar tack vare de olika materialdelarna. Det skulle ha varit möjligt att analysera samma tema genom att använda annorlunda material eller använda bara diskussioner eller till exempel utbytesrapporter, men jag tycker att det är viktigt att ha en synpunkt från olika grupper av människor.

I min avhandling har jag försökt hitta svar på följande frågor: Vad funderar nordbor på när de har tänkt flytta till ett annat nordiskt land? Hurdana upplevelser har de från andra nordiska länder? Hurdana teman diskuterar de med varandra? Finns det en samhörighetskänsla mellan nordbor och upplever de att Norden är en helhet? Vilka språk använder de när de diskuterar med varandra? Dessa frågor hjälpte mig när jag analyserade mitt material som bestod av Hallå Nordens frågor, Facebook-diskussioner och Nordliks-rapporter.

Som hjälpmedel för analysen använde jag teori om interkulturell kommunikation och kompetens samt teori om nordiskt samarbete, internordisk kommunikation och nordisk

identitet. Jag använde både kvalitativ och kvantitativ metod när jag undersökte innehållet i mitt material och försökte göra kategoriseringar samt när jag undersökte antalet frågor nordbor har ställt. För att kunna analysera innehållet och bland annat språkanvändningen använde jag aspekter som kännetecknar både innehållsanalys och diskursanalys som forskningsmetoder. I analysen har jag använt både inifrån- och utifrånperspektiv när jag har analyserat nordbors tankar. Eftersom jag är en nordbo har jag haft ett inifrånperspektiv till Norden men jag har också tagit med synvinklar från människor från olika delar av världen för att se hur de har upplevt Norden.

När det gäller funderingar kring flytten till ett annat nordiskt land visar min analys att de flesta problem handlar om byråkratin; nordbor vet inte vilken administration man ska kontakta vid olika problemsituationer och vilka papper man ska fylla i. Nordbor frågar om sina rättigheter till olika sociala förmåner i de andra nordiska länderna. Nordbor hade också frågor som man lika väl skulle kunna ha i hemlandet också, till exempel om arbete, bostad eller bankaffärer. De saker som väcker frågor hos nordbor är i stort sett samma saker som skulle väcka frågor i hemlandet vilket kan förstås så att nordbor anser de nordiska länderna vara ganska likadana. Det finns inga frågor om kulturella skillnader eller språkproblem. Nordbor verkar tycka att de nordiska länderna liknar varandra så mycket att de ställer frågor som skulle kunna ställas också i hemlandet. Detta utgör också vad jag hade antagit, dvs. frågorna är allmänna frågor när man flyttar till ett annat land.

Nordiska studenter har upplevt att det på många sätt är likadant att bo och studera i ett annat nordiskt land som att studera i hemlandet men en hel del skillnader har också påvisats. Min analys visade att det finns skillnader i nordbors mentalitet; finländare anses vara osociala och svenskar vänliga och pratsamma. Islänningars lugna livsstil överraskade både finländare och danskar. Även om det lätt för nordbor att flytta inom Norden pga. olika avtal möter de svårigheter med praktiska ärenden såsom att öppna ett bankkonto utan ett lokalt personnummer. Enligt Nordliksstudenter finns det skillnader i de nordiska universitetssystemen men det påverkar inte undervisningskvaliteten.

Enligt min analys diskuterar nordbor mycket vad som är typiskt för Norden och den nordiska kulturen. Å ena sidan diskuteras vilka faktorer som formar den nordiska känslan och identiteten och nordbor beskriver en idyllisk bild av den nordiska samhörighetskänslan. Å andra sidan diskuteras seriösa och negativa ämnen såsom den aktuella finanskrisen på Island eller brist på information om nordiskt samarbete. Diskussionsforumet fungerar också som en annonsplats; nordbor ger information om aktuella händelser i Norden. I alla diskussioner betonas det nordiska samarbetets betydelse för den nordiska samhörighetskänslan. Jag hade också antagit att nordborna diskuterar teman som förenar de nordiska länderna såsom naturen och samhällsmodellen. Det är bland annat de här temana som formar samhörighetskänslan.

Genom att ha läst de diskussioner som har pågått på forumet mellan nordbor har det inte varit svårt för mig att hitta samhörighetskänslan mellan nordbor. Enligt diskussionsdeltagarna är det bland annat naturen och samhällsmodellen som förenar de nordiska länderna. Även om det politiska samarbetet är viktigt är det folkliga samarbetet ännu viktigare. Vänortssamarbetet och bland annat möjligheterna till nordiska sommarläger eller studentutbyte är exempel på samarbeten som ligger nära vanliga nordbor och ger en bild av ett konkret samarbete. För att förstärka den nordiska samhörighetskänslan är språkgemenskapen ändå en av de viktigaste faktorerna. Trots samhörighetskänslan verkar Danmark vara ett litet annorlunda nordiskt land. Naturen i Danmark anses inte vara typisk för Norden och också danskarnas mentalitet är annorlunda, dvs. danskarna är mera pratsamma än typiska nordbor. Skillnaden kan förklaras med Danmarks läge; landet ligger mellan Norden och Europa och får influenser från båda håll. Trots detta tillhör Danmark den nordiska kulturen och flera danska deltagare i diskussioner betonar det nordiska samarbetets betydelse.

Ett av mina intresseobjekt är språksituationen och språkanvändningen i Norden. På Facebook-forumet äger diskussionerna rum på skandinaviska. Inga synliga språkproblem dyker upp mellan diskussionernas deltagare men det kan hända att bara de som kan skandinaviska kommenterar på forumet. Även om språket är en del av den nordiska identiteten tycker nordbor att användningen av engelska är också helt acceptabel i diskussionerna, men det finns inga kommentarer på engelska.

Nordliksstudenter möter också problem med språket trots att de alla har kunskaper i skandinaviska. För finländare är problemet att våga prata; finländska studenter tycks vara blyga att tala svenska. Också danskar har problem; de blir inte alltid förstådda i Sverige och speciellt i Finland. Nordliksstudenter har mött likadana språkproblem som har framgått av tidigare undersökningar som har gjorts om internordisk språkförståelse; finskspråkiga har svårast att delta och talad danska vållar störst problem. Mina antaganden var att både skandinaviska och engelska används bland nordbor men deltagare i diskussionerna eller Nordliksstudenterna använder bara svenska. Det är ändå naturligt eftersom diskussionsdeltagarna är intresserade av Norden och därför har också kunskaper i skandinaviska. Nordliksstudenter behöver ju skandinaviska språk för att kunna studera i ett annat nordiskt land men några märkte ändå vilken stor roll engelskan har speciellt i Sverige.

Idealet i teorin är att nordborna skulle kunna kommunicera på skandinaviska språk med varandra men i praktiken är situationen inte lika realistisk. Även om det påpekas om de språkliga rättigheter som nordbor har i Norden skulle man kunna säga att nordbor också har språkliga skyldigheter. Språksituationen blir inte bättre om nordbor inte ens försöker använda skandinaviska i internordiska kommunikationssituationer. Det är ändå förståeligt att bland annat finländare ofta inte har tillräckliga språkkunskaper för att kommunicera till exempel med danskar på skandinaviska. I Norden borde man ändå hitta olika sätt för att få nordbor att våga tala skandinaviska.

Efter att ha gått igenom frågorna, rapporterna och diskussionerna kan man dra några slutsatser om nordbors funderingar och uppfattningar om Norden. Jag hade antagit att nordborna har ganska omfattande kunskaper om andra nordiska länder när det gäller bland annat kultur och levnadssätt och det verkar stämma. Enligt diskussionerna och rapporterna har nordbor kunskaper om de andra nordiska länderna och de har aktivt sökt sig till situationer där finns en nordisk kultur och andra nordbor. Nordbor vill hålla samman även trots globaliseringen och de vill behålla möjligheterna till nordisk kommunikation. Byråkratiska problem går ändå inte att undvika trots olika avtal speciellt gjorda för nordbor.

Ett sätt att hålla kontakt med andra nordiska länder är det folkliga och politiska nordiska samarbetet. De nordiska länderna är inte de billigaste länderna och det kan försvåra mobilitet mellan de nordiska länderna. Med hjälp av det nordiska samarbetet håller länderna samman och det organiseras bland annat möjligheter för barn och ungdomar att träffa andra nordbor. Med hjälp av samarbetet kan nordbor vara i kontakt med andra nordbor och på det sättet bli mer bekväma med att använda skandinaviska. Viktigt skulle också vara att göra de nordiska språken synligare i olika nordiska länder, till exempel öka antalet nordiska program på TV. Det är kanske inte realistiskt att anta att det skulle kunna ges obegränsade resurser för att lära skandinaviska språk i skolan eftersom det också finns andra viktiga språk att lära sig. Om man ändå blev bekant med olika nordiska språk redan i skolan skulle det bidra till att göra även de nordiska språk som inte är så populära i landet mer populära.

De nordiska länderna har en stor betydelse för både andra nordiska länder och länder utanför Norden. Att de nordiska länderna och nordbor samarbetar förstärker den nordiska identiteten och samhörighetskänslan och det gör den nordiska regionen ännu starkare. För att kunna utveckla samhörighetskänslan och öka mobiliteten är det viktigt att veta hur nordbor upplever det att bo i Norden och hurdana känslor nordiska ärenden väcker hos nordbor. Jag hoppas att min undersökning om detta område kan hjälpa till att bli mer medveten om de svårigheter nordbor möter i olika nordiska kommunikationssituationer och hjälpa till att hitta lösningar till problem nordbor möter i olika nordiska länder. Den nordiska samhörigheten är något unikt och för värdefullt för att förlora. När identiteten är så viktig för nordbor skulle det vara intressant att undersöka hur den kommer att förändras när det nordiska samarbetet tar olika nya former till exempel med de baltiska länderna.

LITTERATUR

- Allart, Erik (1991). Den nordiska identitetens sociologi. I: *En okänd själ. På jakt efter det nordiska*, 33–46. Red. Svenolof Karlsson. Eskilstuna: Nordiska rådet.
- Andersson, Sten (1994). Norden och Europa, 9–22. I: *Norden är död. Längre leve Norden! En debattbok om de nordiska länderna som en 'megaregion' i Europa*. Red. Svenolof Karlsson. Stockholm : Nordiska rådet.
- Arnstberg, Karl-Olof (1991). Nordisk identitet och andra identiteter. I: *En okänd själ. På jakt efter det nordiska*, 47–64. Red. Svenolof Karlsson. Eskilstuna: Nordiska rådet.
- Battail, Jean-François (2000). The Nordic identity – an external view, 6–11. I: *Nordic Identity – seen from without*. The Danish Ministry of Culture. Risskov: De Facto A/S.
- Bennett, Milton J. (1998). Intercultural Communication: A Current Perspective. I: *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings*, 1–34. Red. Milton J. Bennett. Yarmouth: Intercultural Press.
- Bgoya, Walter (2000). Observations of Nordic Cultures, 31–40. I: *Nordic Identity – seen from without*. The Danish Ministry of Culture. Risskov: De Facto A/S.
- Börestam Uhlmann, Ulla (1991). *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Nordisk språksekretariats rapporter; 16. Oslo: Nordisk språksekretariat
- Castiglione, Sergio D. (2000). Countries at the end of the world, 24–30. I: *Nordic Identity – seen from without*. The Danish Ministry of Culture. Risskov: De Facto A/S.
- Dahl, Øyvind (2004). *Møter mellom mennesker: interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Daun, Åke (2005). *En stuga på sjätte våningen. Svensk mentalitet i en mångkulturell värld*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Delsing, Lars-Olof & Katarina Lundin Åkesson (2005). *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. TemaNord 2005:573. Århus: Aka-Print A/S.
- Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Dimbleby, Richard & Graeme Burton (1997). *Oss emellan. Mellanmännisklig kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.

- Dimbleby, Richard & Graeme Burton (1999). *Kommunikation är mer än ord*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2003). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 2:a upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Fokus Finland (2009). Citerat 27.9.2009:
<http://www.fokusfinland.se/Page/kartlaggningen.aspx>
- Forskning.se (2010). Skandinavismens idéer lever fortfarande i kulturvärlden. Citerat 24.3.2010:
<http://www.forskning.se/pressmeddelanden/pressmeddelanden/skandinavismensid eerleverfortfarandeikulturvarlden.5.25899a59127236a0b3280001332.html>
- Gardberg, Pia-Maria (1991). Vår nordiska identitet, 349–357. I: *Nationella identiteter i Norden– ett fullbordat projekt?*. Nord 1991:26. Red. Anders Linde-Laursen & Jan Olof Nilsson. Eskilstuna: Nordiska rådet.
- Haavisto, Heikki (1994). Norden – en samarbetsmodell för Europa, 61–65. I: *Norden är död. Långe leve Norden! En debattbok om de nordiska länderna som en 'megaregion' i Europa*. Red. Svenolof Karlsson. Stockholm : Nordiska rådet.
- Hallå Norden (2009). Citerat 13.10.2009: <http://www.hallonorden.org/forside.aspx>
- Haugen, Einar (1953). *Nordiske språkproblemer - en opinionsundersökelse*. Nordisk Tidskrift 23, 225–249.
- Hemer, Oscar (1991). En nordisk offentlighet - utkast till en strategi, 359–370. I: *Nationella identiteter i Norden– ett fullbordat projekt?*. Nord 1991:26. Red. Anders Linde-Laursen & Jan Olof Nilsson. Eskilstuna: Nordiska rådet.
- Hildén, Antti (2005). Nordisk språkfamiljelycka eller funderingar kring den nordiska språkgemenskapen speciellt ur finskspråkigt perspektiv, 72–78. I: *Finland i Norden*. Red: Lars Erik Häggman. Vasa: Fram.
- Hofstede, Geert (1991). *Organisationer och kulturer: om interkulturell förståelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Holme, Idar Magne & Bernt Krohn Solvang (1991). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Jacobsen, Jens Kristian (1991). Nordiske reisemåter. Nordiske turistreiser utenlands. I: *En okänd själ. På jakt efter det nordiska*, 65–82. Red. Svenolof Karlsson. Eskilstuna: Nordiska rådet.

- Janfelt, Monika (2005). *Att leva i den bästa av världar. Föreningarna Nordens syn på Norden 1919–1933*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Joenniemi, Pertti (1994). Norden –en europeisk megaregion. I: *Norden är död. Längs leve Norden! En debattbok om de nordiska länderna som en 'megaregion' i Europa*, 23–51. Red. Svenolof Karlsson. Stockholm : Nordiska rådet.
- Joenniemi, Pertti (2005). Det nordliga slår tillbaka; Hur går det för det nordiska?, 108–115. I: *Finland i Norden*. Red: Lars Erik Häggman. Vasa: Fram.
- Karker, Allan (1997). Sprog og samfund i Norden, 9–19. I: *Nordens språk utgitt av Nordisk Språksekretariat*. Red. Allan Karker, Birgitta Lindgren & Ståle Løland. Oslo: Novus forlag.
- Kieliavain Pohjoismaihin (2005). Nifin, Pohjoismaiden Suomen instituutti. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lustig, Myron W. & Jolene Koester (1999). *Intercultural Competence. Interpersonal communication across cultures*. New York: Longman.
- Løland, Ståle (1997). Språkforståelse og språksamarbeid i Norden, 20–30. I: *Nordens språk utgitt av Nordisk Språksekretariat*. Red. Allan Karker, Birgitta Lindgren & Ståle Løland. Oslo: Novus forlag.
- Martin, John Stanley (2000). Some Australian perceptions of the Nordic experience, 12–23. I: *Nordic Identity – seen from without*. The Danish Ministry of Culture. Risskov: De Facto A/S.
- Maurud, Øivind (1976). *Nabospråksforståelse i Skandinavia. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. Nordisk utredningsserie 13. Stockholm: Nordiska rådet.
- Mlekov, Katarina & Gill Widell (2003). *Hur möter vi mångfalden på arbetsplatsen?* Lund: Studentlitteratur.
- Nikko, Tuija (1995). *Interkulturell förståelse i Mittnorden*. Projektrapport I. Korkeakoulujen kielikeskuksen tutkimuksia, N:o 2. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.
- Nilsson, Björn & Anna-Karin Waldemarson (1994). *Kommunikation. Samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur.
- Norden* (2009a). De nordiska ländernas officiella samarbete. Citerat 27.9.2009: <http://www.norden.org/sv/aktuellt/nyheter/skolan-ska-foerstaerka-ungas-kunskap-om-norden>

- Norden* (2009b). Enkät i Finland: Norden viktig - men inte svenskan. Citerat 25.11.2009: <http://www.norden.org/sv/aktuellt/nyheter/enkaet-i-finland-norden-viktig-2013-men-inte-svenskan>
- Norden* (2009c). Samarbetsområden - Flyttning och pendling. Citerat 24.11.2009: <http://www.norden.org/sv/samarbetsomraaden/flytt-och-pendling>
- Norden* (2010). Om den nordiska välfärdsmodellen. Citerat 20.5.2010: <http://www.norden.org/sv/samarbetsomraaden/den-nordiska-vaelfaerdsmodellen/om-den-nordiska-vaelfaerdsmodellen>
- Nordic Council of Ministers (2006). *The Nordic Region in an International Perspective. Nordic co-operation in an European framework 2006*. ANP 2006:755. Stockholm: Elanders Gotab AB.
- Nordiska ministerrådet (2006). *De självstyrande områdena och det nordiska samarbetet. Generalsekreterarens kartläggning*. ANP 2006:743. Rødovre: Ekspresen tryk og Kopicenter ApS.
- Nordiska rådet (1973). *Den nordiska allmänheten och det nordiska samarbetet. Attitydundersökning*. Publicerat i Nordisk utredningsserie 4. Citerat 4.2.2010: <http://www.zetterberg.org/Papers/ppr1973.htm>
- Nordliks (1996). Citerat 15.2.2010: <http://www.nordliks.net/>
- Norrback, Ole (2002). *Nordbornas rättigheter. Slutrapport*. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.
- Pakkoruotsi.net (2010). Citerat 13.9.2010: <http://www.pakkoruotsi.net/>
- Petersson, Olof (2000). *Nordisk politik*. Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Regeringskansliet (2004). Den Nordliga dimensionen. Citerat 25.3.2010: <http://www.regeringen.se/sb/d/2713/a/14902>
- Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, Siv (2000). Folkligt samarbete under förändrade villkor. Vänortssamarbetet i Norden vid ingången till 2000-talet, 35–49. I: *Mångkulturalitet och folkligt samarbete*. Nordisk Ministerråd: Nord 2000:29. Red. Krister Ståhlberg. Århus: Aka-Print A/S.
- Språknemndene i Norden* (2010). Citerat 30.4.2010: <http://www.nordisk-sprakrad.no/index.html>
- Stier, Jonas (2003). *Identitet. Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.

- Stier, Jonas (2009). *Kulturmöten. En introduktion till interkulturella studier*. Lund: Studentlitteratur.
- Sveningsson, Malin, Mia Lövheim & Magnus Bergquist (2003). *Att fånga Nätet. Kvalitativa metoder för Internetforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Tiilikainen, Teija (2005). Norden och EU. I: *Finland i Norden*, 101–107. Red: Larserik Häggman. Vasa: Fram.
- Værnø, Grethe (1990). Arvefiender, samboere eller siamiske tvillinger? I: *Dialog Norge – Sverige. Fra arvefiende til samboer*, 13–32. Red. Grethe Værnø. Södra Sandby: DeTryck AB.